

Glückwünsche

U n n e r

891.99 | 8152
 5-43 | 55h4, 9-
 unpd.

		10n.
1/111	2/111	719
31/11	26/x11	400
19/1	11/11	849
11/11	22/11	852
		857

891.99

5-43

ԳԵՎՈՐԳ ԷՄԻՆ

ՍՏՈՒԳՎԱԾ Է 1961 թ.

Ն Ո Ր Ք

A II 8/52
27846

Դիրքս նվիրում եմ
Նվարդ Տերյանին

ГЕОРГ ЭМИН
Н О Р К
(На армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1946

ՊՈԵՏՆ ՈՒ ԶԻՆՎՈՐԸ

Արծիվներ էին իմ հոգում քնած,
Քնած էին լուռ և շգիտեի,
Սոխակներն էին դալալում միայն՝
Սեր, վիշտ ու երազ տալիս երգերիս:

Հիմա զարթնել են, կանչում են նրանք,
Մղվում են կռիվ՝, հրի՝, հրդեհի՝,
Եվ սավառնում են աշխարհի վրա՝
Արծվային շունչ տալով երգերիս:

1941

ՊՈԵՏՆ ՈՒ ԶԻՆՎՈՐԸ

Ն. Զարյանիճ

Յրկու հոգի են անցնում մայթով,
Անմահ պոետը զինվորի հետ.
Պոետը՝ երգի զինվոր հաղթող
Զինվորը՝ զենքի անմահ պոետ:

Երկու հոգի են անցնում մայթով,
Որպես մի հոգի և մի անուն.

Զինվորը գիտե, որ իր զենքով
Պոետին զեպի փառք է տանում,

Եվ գիտե պոետն այն հողմաշունչ,
Որ ո՛չ մի զինվոր չի մահանա,

Քանի կա կյանքում արվեստը սուրբ՝
Երգը հերոսի անմահ մահվան:

Նրանք երկուսն էլ անմահ պոետ,
Նրանք երկուսն էլ զինվոր հաղթող,
Իրարու ձուլված ու իրար հետ
Երկու հոգի են անցնում մայթով:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ, ՈՐ ՄԱՐՏԻ Է ԳՆՈՒՄ

Դու հասկացար, որ զուր հովտում սերմ չե՞ն ցանի՝
Երբ հեղեղն է իջնում սարից,
Եվ հերկերը թողած գալիք սերմնացանին
Գնում ես կուրծք տալու մահին:

Դեպի մա՛րտ ես դնում... վախենա՞լ է արժան,
Դու չե՞ս տեսել մահը, ո՛վ արարիչ,
Երբ ներշնչմամբ հերքած նրա գոյը դաժան՝
Ե՛րգ ես շինել՝ մարդու հույզի կավից:

Գնա՛, մահո՞վ շափիր փառքը՝ առած կյանքից,
Քեզ փառք տվող հո՞ղն է կանչում,
Կրակո՞վ է փորձվում ամենալավ ոսկին,
Հայրենասեր ոգին՝ մարտում:

Գնա՛, ի՞նչ փուլթ, թե գաս, դու մի ձեռքո՞վ միայն,
Մահ տեսած մի ձեռքը՝ հաղա՞րն արժե,
Նա՛ իր հողում թաղված մյուս ձեռքից բռնած,
Կարող է այս հողե գունդը շարժել:

Գնա՛, ի՞նչ փուլթ, թե գաս, որպես մի կույր երգիչ,
Դու տեսե՞լ ես կյանքը, մահին՝ հաղթե՞լ,
Նոր Իլիոնի մարտում կուրացած քո աչքից՝
Հոմերոսյան երգի լո՛ւյս կկաթե:

ՀԱՅ ԶԻՆՎԱՐԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Յղբայրներ, գնո՛ւմ եմ բանակ,
Գնո՛ւմ եմ՝ բարո՛ւ մնացեք,
Ծաղի՛կ եմ թողնում ամանաթ՝
Ծաղկանց մեջ սիրո՛ւ պահեցեք.
Զուր կուզի՝ գինի՛ տվեք,
Երգ կուզի՝ քեֆո՛ւ պահեցեք,
Ամենքիդ հավասա՛ր արեք՝
Իմ տեղն էլ կողքի՛ն պահեցեք:

Անո՛ւշ մայր, գնո՛ւմ եմ բանակ,
Դո՛ւ էլ, քո՛ւյր, բարո՛ւ մնացեք,
Կհիշեք ինձ՝ անուշ կլաք,
Հա՛ց եղեք՝ բաց ճամփա պահեցեք.
Միայն դուք ողջ առողջ մնաք,
Ա՛խ, անցնեմ թե երկրե-երկիր,
Էլի, քո՛ւյր, դո՛ւ կառնես ճրագ,
Ու մա՛յրս կնայի վերքիս:

Նրեա՛ն, գնո՛ւմ եմ բանակ,
Նորքի հետ բարո՛ւ մնացեք,
Ես կերթամ կրակի բերան՝
Դուք խաղաղ ու զո՛ւ մնացեք:
Թե չգա՛մ, թե գամ վիրավոր՝
Մորըս հետ խնդացե՛ք, լացե՛ք,
Միայն թե հողով-ջրով՝
Անվնաս ու շե՛ն մնացեք:

ԶԻՆՎՈՐԻ ՍԻՐՏԸ

Զինվորի սիրտը արտասուք չունի,
Երբ արտասուք կա երկրի աչքերում,
Նրա արցունքը՝ շիժն է արյունի,
Արցունքն՝ արյամբ է միայն մաքրվում:

Զինվորի սիրտը արտասուք չունի,
Զուրը մաշում է ժայռերը ափի,
Արցունքը մարում հո՛ւրն հատուցումի,
Որը զինվորին մղում է մարտի:

Զինվորի սիրտը արտասուք չունի,
Զի՛ խեղդվի ոսոխն արցունքի ծովում,
Վհատությունը՝ նա՛վ է անուղի,
Որ արցունքների վրա՛ է լողում:

Զինվորի սիրտը արտասուք չունի՝
Արցունքից զենքը ժանգո՛վ է պատում,
Ոսոխի արյամբ զենքերը սրի՛ր,
Սուր զե՛նքն ու ամուր սրտե՛րն են հաղթում:

Թող վախենա նա՝ լուռ է ով,
Ով նենգ դա՛վ ունի՝ իր նենգ սրտում,
Ով վախենո՞ւմ է օրերից նոր,
Եվ աշխարհի դեմ դուռը փակում:

Իսկ ես բացե՛լ եմ դուռըս հանդիստ
Փոթորիկներին և մրրիկին,
Ինչ աշխարհում կա՝ սրտո՞ւմն է իմ,
Եվ երգերիս մեջ՝ բխած սրտից:

ՀԱՄԼԵՏԻՆ

Հա՛մլետ, երկա՛ր ենք քեզ հետ քայլել,
Եվ ժա՛մ է արդեն, որ բաժանվե՛նք,
Մենք շունե՛նք «լինե՛լ, թե՛ չլինել»,
Թա՛նկ է վայրկյանն ու սլահը՝ ահե՛ղ:

Հոր ուրվական չէ՛ շիրիմից ելած՝
Տենչում ո՛խ լուծել որդու ձեռքով,
Աշխարհի բա՛խտն է, Հա՛մլետ, դրված
Թաղավորի նենգ սրի ներքո:

Դու չե՞ս նշմարում թաղավորին,
Կուրացա՛ր ծխից ումբ ու արկի,
Ո՛ւր,

 չե՞ս լսում դու շղթաների
Կաղկանձոցը խուլ՝ Դանեմարքից...

.

Ո՛չ մի սեր ու խոհ էլ չե՛ն փրկի
Մահի՛ց, ավերի՛ց ու ավարից.
Օֆե՛լյան՝ կարոտ փրկող ձեռքի՝
Ճոճվո՛ւմ է փայտե կախաղանից:
Կա՛ց

 և արձակի՛ր քո սիրելի
 դերասաններին, — թող հեռանա՛ն,
Մենք ոչինչ չունե՛նք ստուգելու,
Բեմը՝ աշխա՛րհն է լցված արյամբ:
Ի՛նչ, դու գալի՛ս ես, Հա՛մլետ, մեզ հետ,
Գնա՛նք,

 միայն տե՛ս՝ ետ շմնա՛ս,
Կյանքի կոկորդն է վիշ ջր հասել,
Կասկածը մե՛ղք է,
 վարանքը՝ մա՛հ:

Փակի՛ր գթության էջն արնաթերթ,
Տո՛ւր ձեռքդ պոետ ու զինվորիս,
Գերեզմանափո՛ր ենք մենք քեզ հետ՝
Շիրի՛մն ենք փորում թաղավորի:

1944

ՄԱՀՎԱՆ ՏԵՍԻԼ

Մի շիկահեր մարդ, կրակի առաջ,
Ինձ համար մահու գնդա՛կ է ձուլում,
Եվ աչքը մահիս դեսպանին հառած,
Անհոգ ու անփութ ծի ե՛րգ է սուլում:

Ես գիտեմ, երբ նա քնելու գնա,
Եվ պատրա՛ստ լինի գնդակը արդեն,
Ի՛նձ է փնտրելու դիրքերի վրա,
Մինչև որ խրվի իմ կուրծքը պարթև:

Ո՛ւմ ձեռքը պիտի գնդակն այդ ընկնի,
Ո՛վ ինձ կխփի— ես այդ չգիտեմ,
Բայց տեսնո՞ւմ եմ ես գիշերն այն մթին,
Եվ այն դաշտը սև՝ ուր պիտի ընկնեմ:

Ես տեսնո՞ւմ եմ այդ վայրկյանը ահեղ,
Տեսնո՞ւմ եմ, սակայն և չե՛մ սարսափում,
Ես գիտե՛մ մահի աչքերին նայել
Եվ շխոնարհե՛լ գլուխըս կյանքում:

— Հե՛յ, լսո՛ւմ ես դո՛ւ, շիկահեր ճիվա՛դ,
Իզո՞ւր են դողում քո ձեռքերը սև,
Ես՝ ամեն երգըս արյունով գրած,
Քո մահից երբեք ես չե՛մ վախեցել:

Թող տա՛ք լինի քո գնդակը ձուլած
Ատելության պես՝ որ ունեմ ձեր դեմ,
Եվ կարմի՛ր՝ այն սո՛ւրբ դրոշի նման,
Որի մեծ փառքին՝ կյանքըս քի՛չ է դեռ:

— Լսո՞ւմ ես մահւման ու ստի՞ ծառա,
Ձուլի՛ր գնդա՛կը, քո գնդա՛կը սե,
Ես ի՛նքս կղամ նրան ընդառաջ,
Եվ որպէս պարգև նրան կապասեմ:

Քանզի ինչպե՞ս էլ դու ձուլես նրան,
Եվ ի՞նչ նենդության թույն էլ որ խառնես,
Գիտե՛մ, անզո՞ր ես դու մահի նման,
Եվ ես կյանքի պես՝ անմա՛հ եմ հաւկես:

1941

Մ Ո Ր Ը Ս

Ես գիտե՛մ, մայրի՛կ, ուսերի՛դ է նեղ՝
Վշտից կորացած քո նե՛ղ ուսերին,
Բնկնում պատերա՛ղմն այս աշխարհավեր՝
Քարե ծանրությամբ իր տանջանքների:

Քո սի՛րտն է ճղմվում բանականների տակ
Եվ հրդեհները քո սի՛րտն են այրում,
Սրտիդ վերքերի վրայո՛վ են թարմ՝
Վիրավորների խմբերը քայլում:

Աշխարհը՝ սի՛րտն է քո լույս ու բարի,
Քո սի՛րտը՝ լցված արցո՛ւնք ու արցո՛ւն,
Ա՛խ, վիշտը կանցնի՛, սիրելի՛ մայրիկ,
Ես հավատո՞ւմ եմ լույսին ու բարուն:

ԿՈՐԱԾ ԶՈՒԹԱԿԸ

Անհետ կորած ջութակահար եղբորը

Ամեն ինչ նո՛ւյնն է՝ ինչպես և առաջ,
Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ջութակը չկա,
Ո՞ւր է այն ջութակ նվագող տղան
Նվ նրա երգի դայլայլը չքնաղ:

Մայե՛ստրո, ո՞ւր է... Ա՛խ, դուք չե՞ք լսում,
Դուք չե՞ք հասկանում, որ նվագն այն չէ՛,
Գոնե դո՞ւք լսեք, ջութակնե՛ր քնքուշ,
Դո՞ւք ինձ հետ՝ կորած ջութակին կանչեք:

Նա այստե՛ղ էր հենց, օ՛, ձեր մե՛ջ էր նա,
Նվ լսո՞ւմ էր ողջ քաղաքը նրան,
Թավջութակնե՛ր՝ լուռ, քնքո՞ւշ այն տղան,
Մի՞թե չեք հիշում նվագը նրա...

Մոռացե՛լ եք այն տղային դանդուր,
Որի ջութակը ջարդվեց տանկի տակ...
Մայե՛ստրո, ինչպե՛ս եք դուք նվագում,
Երբ ամենից մեղմ ջութակը չկա:

1941

«ՌՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ»

1. Հետևակայինի երգը

Գիշեր, ցերեկ, երեկո՛, չկա ոչ վե՛րջ, ոչ սահմա՛ն,
Կռվի ճամփան անծա՛յր է ու անվե՛րջ են շարքերը,
Նույն ձանձրո՛ւյթն է միալար, նույն քրտնած մե՛ջքն իմ առաջ
Ու փոշեպատ ոտքերը...

Քաղա՛ք, ավա՛ն, շե՛ն ու դյուղ, շա՛տ են եկել ու անցել,
Նրանց միջով անտարբեր ես քայլել ու անցե՛լ եմ,
Ի՞նչ եմ տեսել ու հիշում... Նույն քրտնած մե՛ջքն իմ առջև
Ու փոշեպատ ոտքերը...

Սարսափելի՛ է լռել, սարսափելի՛ քնե՛լը,
Շարքում աչքըս փակո՛ւմ եմ՝ դեմքս տունն ու մայթե՛րն են,
Արթնանո՛ւմ եմ խենթացած... Նույն քրտնած մե՛ջքն է էլի
Ու փոշեպատ ոտքերը...

Չկա հանգիստ ու դադար, առջևից հուր, հտքից՝ դատ,
Գեթ արձակո՛ւրդ մի շաբաթ, որ հոգնատանջ աչքերըս,
Չտեսնեի՛ն անդադար՝ նույն քրտնած մե՛ջքն իմ առաջ
Ու փոշեպատ ոտքերը...

Ավա՛ղ, զո՛ւր է ամեն ինչ, գիշեր, ցերեկ միալար
Ճամփան կռի՛վ է տանում ու շիրի՛մն է մեր տեղը,
Եվ շիրիմի մե՛ջ անգամ՝ նույն քրտնած մեջքը... սառած
Ու... շորացած ոտքերը...

ԸՆԿԵՐԸՍ

Յո՛րք ամեն անգամ դարունը դար,
Նրանք միասին Նորք կգալին,
Ընկերս՝ կապույտ բլուզ հագած,
Եվ իր սիրունին մեղմ ու բարի:

Հիմա դարո՛ւն է, շրջում եմ ես
Եվ սպասում եմ նրանց գալուն
Բայց ոչ ոք չկա... ջրերի մեջ
ձուկ մանուշակի ցուրն է խաղում:

Հեղ մանուշակի, որ շգիտե,
Որ այս դարունն ու կյանքն իր ծաղկած,
Բերեց՝ կովի մեջ ընկած արդեն,
Ընկերս՝ ռազմի շինել հագած:

Եղբայր ունեի ես մի կրտսեր,
Ո՛ւր է եղբայրն իմ, իմ սիրելի՛ն,

Ընկե՛լ է արկի պայթյունից սև,
Թե՛ ժպտում է դեռ այս արևին:

Թե ապրո՞ւմ է՝ իմ վշտին օտար,
Ո՛ւմ եղբոր հետ է ուրախանում,

Եթե թաղվե՛լ է առանց եղբայր՝
Ո՛ր «եղբայրական գերեզմանում»:

1942

8152
II
27846
A

ՌԵՔՎԻԵՄ

Արտաշես Պետրոսյանի հիշատակի

Դանդաղ շարժվում է դադաղը դեղին,
վեհուժյամբ ճոճվում ուսերի վրա,
ես ճանաչում եմ այս նոր մեռյալին,
Կա'նդ առեք մի պահ,

Մի՛ թաղեք նրան:

Ես ճանաչում եմ մեռյալին այս նոր,
Կա'նդ առեք, հայրե՛ր,— լսե՛ք ինձ մի պահ,
Նա երկու որդու հա՛յր էր բախտավոր,
Երկու կտրիճի՝ որ կռվում ընկան:

Կա'նդ առեք, մայրե՛ր, դո՛ւք, որ մոռացած
Եվ կյա'նք և աշխա՛րհ և ձե՛զ՝ այս կյանքում,
Տո՛ւն եք շտապում՝ ձեր վիշտը զսպած,
Որ ժպտաք վշտին անգետ ձեր որդուն.

Եվ դո՛ւք, հղինե՛ր՝ հպա՛րտ ա խոնարհ,
Որ նայելով ինձ՝ ինձ չեք նկատում,
Եվ ձեր հայացքը դեպի ներս հառած՝
Ձեր ծնվող մանկան ժպի՛տն եք կարդում.

Եվ դո՛ւք, երջանիկ սիրահա՛ր դույզներ,
Դո՛ւք, որ ձեր սիրո վայելքի մեջ կույր,
Ձե՛ք կարող զգալ նրա վիշտը դեռ.
Եվ կյանքն աղջկա համբո՛ւյր եք կարծում.

Կա'նդ առեք մի պահ՝ ուր էլ որ դնաք,
Հանե՛ք սրբությամբ գլխարկները ձեր,
Եվ ծունկի՛ իջեք հենց մայթի վրա՝
Ծերունու վերջի՛ն այս երթի առջև:

Նա՛ է իր կյանքի գնով կյանք տվել
Նրա՛նց՝ որ մահից ազատե՛լ են ձեզ,
Նա՛ էր, որ զգա՛ց վիշտն ամենից մեծ,
Սակայն իր քարե արցունքը զսպեց:

Որ իր մեծ սրտի անդունդը անհուն
Լցրած հավատով՝ ձեզ շնախանձե՛ց,
Եվ ինչպես անհետ կորած իր որդուն՝
Մեր հաղթությա՛նը միայն սպասեց:

Բայց շիրդովե՛ք գթությամբ նրան,
Որ հպարտությամբ իր վիշտը ծածկեց,
Արձան ու կոթող չդնե՛ք վրան՝
Փառքի համար չէ՛ր, որ նա սպասեց:

Նայե՛ք, ժպտո՛ւմ է նա անգամ հպարտ
Ուխտավորի պես գնալով շիրիմ,
Որ այս ցնծագին լուրով հաղթության
Ավետի՛ք տանի շուտ մեռածներին:

ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ ԼՈՒՍԱԲԱՑԸ

1.

Ծա գիտեի՜, որ այս օրը կգա,
Հայրենի՜ երկիր,
Հալածաւոր՜ւմ էի ես քո հաղթութեանն
Ու քո մեծ փառքին:

Եվ դու ասացի՜ր խոսքն այս վերջապէս,
Կարծես դարձնը իմ դուռը բացեց,
Եվ փողո՛ց ելա ես խինդաշաղախ.

Զարկե՛ք թմբուկներ, փողե՛ր՝ հնչեցե՛ք,
Մեր փիղոցներում վարդե՛ր սփռեցեք,
Խաղաղությունը գալի՜ս է ահա.

Թող այս աշխարհում՝ արկից խլացած,
Վաղուց լռութեան ձայնը մոռացած,
Վերջին սալո՛ւտը որոտա հալարտ,

Վերջին զինվորի համար, որ զոհվե՛ց,
Այս մանկա՜ն համար՝ որ հենց նո՛ր ծնվեց,
Աշխարհի համար՝ կորըստից փրկված:

Զարթնեցե՛ք հայրեր—որդի՜քն են գալիս,
Զարթնեցեք, մայրե՛ր, քույրե՛ր երջանիկ,
Նրանք գալիս են լուրով հաղթութեան,

Որ հավե՛րժ լինի կյանքը աշխարհի,
Հրից շխամբի էլ ո՛չ մի ծաղի՛կ
Եվ էլ ո՛չ մի մայր որդուն չսպա:

Ու՛մ սպասո՛ւմ է իր քաջի դարձին,
Ու՛մ արցունքները հատե՛լ են լացից,
Եկե՛ք, հավաքվե՛նք՝ ուր էլ որ լինենք,

Եւ՛ ապատերազմի շիրիմի վրա,
Խաղաղության ճոխ սփռո՛ցը փռած՝
Մեր հաղթանակի կենա՛ցը խմենք:
1945—8—9 V գիշեր

2.

Կարծես այս գիշե՛ր դարու՛նը բացվեց,
Ծաղիկներն այսօ՛ր ծաղկեցին կարծես,
Եւ՛ հավաքվեցին հավքերն այս գիշե՛ր.

Մեր երկրագունդը խինդից խենթացել,
Լուսնի՛ն, աստղերի՛ն ու Մարսի՛ն լուսե,
Նետո՛ւմ է ծաղկած հրթիռի փնջեր.

Կին ու աղջիկներ հանդիպման ծարավ,
Շուրթերը պահել համբու՛յրի համար
Եւ՛ սպասո՛ւմ են իրենց քաջերին,

Որ փարվե՛ն նրանց շուրթերին այրված,
Եւ՛ վառողի բոցն համբու՛յրով մարած,
Սեղմե՛ն կարոտած իրենց սրտերին:

Մայրե՛րը անգամ այս որդեկորույս,
Որոնց վիշտը չի՛ բուժվի աշխարհում՝
Թեկուղ նրանց տառա աշխարհը արար,

Իրենց սրտերի վիհերը խորունկ,
Խնդությամբ լցրած մաղթանք են անում,
Որ ուրիշների որդիք տո՛ւն դառնան:

Ես՝ ծաղկով հարբած մեղուի նման,
Իջնո՛ւմ եմ բոլոր սրտերի վրա,
Որ երգիս մեղրը նրանցից քամեմ,

Ուղում եմ հալվե՛լ երկնքում հստակ,
Որ օդի նման ամեն տեղ լցված,
Խնդության բոլո՛ր ճիշերը խմեմ:

Եվ թվում է, թե հիմա տուն դարձած,
Մուսայի՛ս անգամ՝ բախտից մոռացած,
Կարող եմ այնպես կախարդ ե՛րդ դրել,

Որին լուրի՛ պես այս մեծ հաղթության,
Արար աշխա՛րհը լսի խնդությամբ՝
Մոռացած և կյա՛նք և մա՛հ և իրե՛ն:

1945 9 V լուսաբաց

ԿԱՅԱՐԱՆԻ ՃԱՄՓԱՆ

Ռուզաննա Շավարշյանին

Ես դողո՞ւմ եմ, հուզվո՞ւմ, ես խոսե՛լ եմ ուղու՞մ,
 Լսե՛լ եմ, որ այսօր դալի՛ս ես,
 Չե՛մ ուղու՞մ դնալ տուն, թափառո՞ւմ եմ մայթու՞մ,
 Չգիտեմ, խնդո՞ւմ, թե՛ լալիս եմ:
 Կանգնե՛լ եմ ճամփին այս, հիշո՞ւմ ես, անդի՛ն իմ,
 Ինչքա՛ն ենք այս ճամփով շրջե՛լ մենք,
 Ծանոթ է ամեն քար, մեզ հիշո՞ւմ են անդամ՝
 Նոր շինված այս քարե շենքե՛րը:
 Այստեղից շա՛տ անդամ, քեզ դրել եմ ճամփա՛,
 Գնացե՛լ ու կրկին դարձե՛լ ես,
 Երբ խաղա՞ղ էր այնքան, պատերազմ երբ շկա՞ր,
 Երբ հավե՛րժ էր թվում մեզ սերը:
 Իսկ հետո հիշո՞ւմ ես, ահավոր աշո՞ւնն այն,
 Եվ մորըդ ճերմակած վարսե՛րը,
 Երբ դնացքը տնքա՛ց և տարավ քեզ ճակատ՝
 Ո՛րք թողած նորածին մեր սե՛րը:
 Իսկ ճամփան այս լո՛ւռ էր, դատարկ ու տխո՛ւր էր,
 Հոգուս պես խավա՞ր էր քաղաքը,
 Եվ հոգիս դողո՞ւմ էր, երբ մթնում սողո՞ւմ ու
 Ճշո՞ւմ էր քեզ տանող դնացքը:
 Իսկ քեզնից լուր չկա՞ր... Մեկն ասո՞ւմ էր վստահ,
 Թե Կերչի ջրերում խեղդվե՛լ ես,
 Թե տխուր այս ճամփան՝ քեզ տարե՛լ է անդարձ,
 Եվ զո՞ւր են սպասման տենչերըս.
 Մի ուրիշն ասում էր, թե ողջը իզո՞ւր է,
 Թե դաժա՛ն է կռվի օրենքը,
 Անցածը՝ անցնո՞ւմ է, սերն էլի ծաղկո՞ւմ է,
 Զահել կյանքս ամսո՞ւս է ու մե՛ղք եմ:
 Եվ լսո՞ւմ էի ես, լուռ հիշո՞ւմ էի ես

Քո ամեն ժպիտն ու հայա՛ցքը,
 Եվ լացո՛ւմ էի ես, անիծո՛ւմ էի ես
 Ոսոխին՝ որ ինձնից տարա՛վ քեզ:

 Դու կայիր և անցար... Ոչ մի լուր, ոչ մի ձայն,
 Կարծես թե այդպես էլ եղե՛լ էր.
 Չէ՛ր եղել ոչ անցյա՛լ, ոչ ժպի՛տըդ պայծառ,
 Եվ ոչ էլ այս դաժան եղե՛ռնը:
 Ա՛խ, ես նո՛ր եմ զգում, ո՛րն է սերը կյանքում,
 Ծրբ արդեն վշտերը անցե՛լ են,
 Նա հրա՛շքն էր հողում, իմ հավա՛տն էր թաքուն,
 Որ դու կա՛ս, զգո՛ւմ ես լացելըս,
 Որ իմ սիրտն այդտե՛ղ է և քո սիրտն այստե՛ղ է,
 Քեզ դիպչող գնդակը՝ իմ մա՛հն է,
 Իսկ իմ թաց աչքե՛րը, տանջանքն ու վշտե՛րը՝
 Քո սիրտը փրկելու համա՛ր է:
 Իսկ ես շա՛տ եմ լացել, երբ անգամ մենք հաղթել,
 Հրթիռի ցուքերից հարբե՛լ ենք,
 Մեր երկրի համար սեղ՝ ո՛ղջ սրտով ժպտացել,
 Բայց թաքուն ինձ համար լացե՛լ եմ:
 Իսկ հիմա գալի՛ս ես, խնդո՛ւմ եմ, լալի՛ս եմ,
 Եվ կանգնել եմ կրկին ճամփի՛ն այս,
 Իմ սիրո մայի՛սն է, թե՛ վշտիս մահից է՝
 Նա ծաղկա՛ծ է թվում աչքին իմ:
 Կարծես թե շենքե՛րը՝ լվացվե՛լ զուգվե՛լ են,
 Նոր շորե՛ր են հագել ծառերը,
 Ինչ որ մեկն աստղե՛րն ու երկինքը մաքրե՛լ է
 Ու սիրո տե՛ր արել արևը:
 Դու հպարտ քայլում ես, թարմ վերքիդ արյո՛ւնը
 Հաղթության դրոշը ներկե՛լ է,
 Եվ ուր որ նայում ես՝ ծաղկո՛ւմ է գարունը,
 Եվ փառքի նշա՛ն են վերքերըդ:
 Ոտքերիդ փոշի՛ կա, զինվորի կոշի՛կն այդ՝
 Օձի սև դու՛խը կիսե՛լ է,
 Որ ծաղկի ծաղի՛կը, որ ժպտա մանկի՛կը
 Որ քայլե՛ս՝ ուր տանում է սե՛րըդ:

Աշքերըդ թացված են, սև ծխով լցված են
 Դու մահին բաց աշքով նայել ես,
 Որ կյանքի բաց ա՛շքը՝ շփակի՜ տանջանքը,
 Որ տեսնե՜ս հաղթության արևը:
 Դու կռվե՛լ ես, հաղթե՛լ՝ հազար հո՛ղ ազատել,
 Որ դառնաս համբուրես այս հո՛ղը,
 Հազար տո՛ւն ես մտել, հազար մա՛յր ես փրկել,
 Որ դառնաս ու գգվես քո մո՛րը:
 Հազար դուռ քեզ բացել ու սե՛ր են խոստացել,
 Դու հազար աղջկա մերժե՛լ ես,
 Բայց ինձնո՛ւլ ես հարբել և իմ գի՛րկն ես դարձել,
 Որ ի՛նձ տաս՝ հերոսի քո սերը:
 Ես լալի՜ս եմ, ցնծո՛ւմ, քեզ գրկե՛լ եմ ուզում,
 Բայց ինչպե՜ս ճեղքեմ այս շարքերը,
 Երբ բոլո՛րն են խնդում, երկի՛րն է քեզ գրկում,
 Որի կյանքը մահից փրկե՛լ ես:

ՋԱՆ, ԻՄ ԵՐԵՎԱՆ

(Հայ գիմնոզի վերադարձը)

Ծաղկե՛լ են նորքի այգիները զով,
Ու փռվել իմ դեմ՝ ոնց քեֆի սեղա՛ն,
Քո փռշի՛ն անգամ՝ անո՛ւշ է այսօր,
Հայրենի՛ իմ տուն, սիրա՛ծ Երևան:

Քո ամեն մի քար՝ ճանաչո՛ւմ է ինձ,
Ամեն տուն՝ դո՛ւռն է բացում իմ առաջ,
Գնամ, կարո՛տըս առնեմ մերօնցից
Ու Աբովյանի մայթե՛րը դառնամ:

Ջա՛ն, իմ Երևա՛ն, հայրենի՛ քաղաք,
Քո կարոտն անուշ՝ ես շա՛տ եմ քաշել,
Փոխվե՛լ ես դու հին ընկերոջ նման,
Ու հին ընկերոջ պես քա՛ղցր ես դարձել:

Քո պայծառ տեսքից իմ վերքը փակվե՛ց,
Իմ ցավը անցա՛վ՝ քո ցա՛վը տանեմ,
Քեզ համա՛ր եմ ես արյունըս թափել՝
Էլ ո՛վ կարող է ինձ քեզնից հանել:

1945

ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Քա՛ղցր է եղբայրը այս աշխարհում,
Հայրը՝ բարի ու անզուգական,
Եվ ամուսինը, որ իր անուշ
Ժպի՛տն է թողել դեմքին մանկան:
Քա՛ղցր է գարնանը նորքի լանջին,
Կամ Աբովյանում սիրած տղան,
Արար աշխա՛րհն իսկ թե՛ տաս սրտին՝
Կորըստի տեղը բաց կմնա:

Տխուր ու ծա՛նր է մահից ավե՛լ |
Զրկվել մտերիմ բարեկամից,
Սակայն վտանգի ժամին ահեղ,
Հայրենի վշտի ահեղ ժամին,
Մենք չլացեցի՛նք, |
Սուգ շարի՛նք մենք, |
Զոհերի վրա կորած անհետ, |
Զի հայրենիքն էր վտանգի մեջ՝
Մեր բարեկա՛մը ամենամեծ:

1942—5

Հ Ա Յ Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Մ

ՆՎԻՐՈՒՄՆ

Հայ ժողովրդին

Դու երգի իմ հա՛յրն ես խոհուն,
Ես՝ պոետ քո որդին դանդուր,
Քեզանո՞ւ է երգըս շողում,
Քեզանո՞ւ է ոգիս կանգուն,

Չլիներ Սեա՛նը կապույտ՝
Հաղի՞ւ թե զրնգար Ջանգուն:

1939 իննիսդրադ

ԵՐԴ ԵՐԳՈՅ

Ես հա՛յ եմ, հի՛ն՝ ինչպես լլա՛ռն այս Արարատյան,
Թա՛ց են ոտքերըս դեռ ջրհեղեղի ջրից:
Իմ սուրբ հո՛ղն է տեսել Նոյն առաջին անգամ,
Բաբելոնյան Բելը խորտակվել իմ սրից:

Իմ մատների հե՛տքն է կրում իրեն վրա
Քարն առաջին մամուռտ, որ իմ ձեռքով տաշված,
Եվ միացած հողին շաղախով իմ արյան՝
Արարատյան դաշտում Մեհյանի վեմ դարձավ:

Սուրբ Մեհյանի, որտեղ արեգակից առաջ,
Ես վառեցի հուրն իմ ատրուշանում խալդյան,
Երբ դեռ Մասիսն ինձ պես ջահե՛լ էր ու խաղաղ՝
Ծաղկունքով ու սոսյաց անտառներով պատած:

Իմ նահատակ որդոց արյո՛ւնով է ջրված
Ամեն ծաղիկ ու ծառ դաշտում Արարատյան,
Ամեն բլուր՝ քաջի մի շիրիմ է մռայլ,
Եվ կոթողի բեկոր՝ դաշտի ամեն մի քար:

Ես հա՛յ եմ, հին՝ ինչպես լլառն այս Արարատյան,
Հազար սո՛ւր է բախվել իմ վահանին հավերժ,
Բայց փշրե՛լ եմ նրանց ես ցասումով արդար
Եվ լեռներիս նման գլուխըս վեր պահել:

Ամեն դար իմ հոգուն մի կնճիռ է բերել,
Որդիներիս ցրե՛լ աշխարհով մեկ արար,
Կտրե՛լ ընձյուղ տվող ամեն ծառ ու եղեգն,
Արարատըս սուգել հեղեղներում արյան:

Սակայն փրկվա՛ծ կրկին տապանի պես Նոյան,
Արարատից իջած իմ ոստաններն ավեր,
Ես շնչե՛լ եմ, ապրե՛լ որբի նման համառ,
Արյունըս յո՛ւղ արած՝ կանթեղներս վառել,

Եվ հավաքած կրկին որդիներիս պանդուխտ,
Աչքերս լիքն արցունք՝ ինչպես վերքը արնով,
Ավեր բո՛ւյնս եմ շինել, կռել դոթան ու սուր
Նոր եղեռնը երգել՝ նոր Նարեկիս ձայնով:

Ես հա՛յ եմ, հին՝ ինչպես լյառն այս Արարատյան,
Չէ՛ր դիմանա լեռը տառապանքիս հանդեպ,
Ի՛նձ է խոցել ամեն սուր առաջին անգամ,
Ամեն ելնող Աթիլ իմ երկիրն է չափել:

Ես դարերով սովոր կոտորածի՛ն, դադթի՛ն՝
Ինչպես հավերժ ձյունին գազաթների Մասյաց,
Մի բուռ ցորյան՝ փրկված անցյալի մեծ ցանքից,
Կոմունիզմի բերրի ու նոր հերկին հասած,

Ի՛նչ խոսքերով երգեմ այս հրաշքը շեղյալ,
(Ա՛խ, խնդոթյան բառեր քի՛չ կան Մեսրոբատառ...)
Նրբ առաջին անգամ նենգ Աթիլը ելած
Ոչ միայն չի՛ մտել հովիտն Արարատյան,

Այլև հզո՛ր դարձած ազգերի սուրբ ուխտով,
Սահմաններս փռած Բալթիկ ծովից — Ամուր,
Ռումբերի խոլ երգին խառնած երգըս գողթան,
Իմ հին ու նոր փառքի ողկույզներն եմ քամում:

Ես հա՛յ եմ, հի՛ն՝ ինչպես լյառն այս Արարատյան,
Ես դարերով պանդուխտ իմ հայրենի հողում,
Հոկտեմբերյան լույսով հայրենիքըս դաժ՝
Հաղթության ու փառքի ոսկեդա՛րս եմ տոնում:

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇՅԱՆԻՆ

Մենք ծնվե՛լ էինք նույն երկնքի տակ,
Այդ քո մասին էր իմ մայրը պատմում,
Թե եղբայր ունեմ ես երկրում օտար,
Որ փախած մի օր եղեռնից անդուծ.
Իր ավերված տան վրեժը սրտում
Եվ հոգին դարձի կարոտով լցված,
Մեր նոր աշխարհի շնչո՞վ է ապրում
Եվ հեռուներից մի օր պիտի դա...

Դու պոե՛տ էիր ազնիվ ու հպարտ.
Տրված էր վերուստ քեզ քնքուշ քնար,
Բայց դու կտրեցի՛ր լարը քնքշության
Սրով դարկելով լարերին նրա.
Եվ թեև մուսան քեզ ավել էր շունչ
Դառնալու մեր նոր վարուժանը վեհ,
Դու քո եղեգնյա գրիչն արիր սուր,
Որ էլ շմորթվի ո՛չ մի հայ պոետ:

Դու գինվո՛ր էիր քաջ ու անվեհեր.
Եվ երբ թշնամին ելավ մեր վրա,
Կերչից արձակած իմ գնդակը թեժ
Եվ քո նռնակը՝ Փարիզից թռած,
Կարոտ եղբոր պես համբուրած իրար
Եվ շառաչելով հին ու նոր ոխից,
Դեպի նո՛ւյն խավար երկիրը թռան
Եվ պայթեցին նո՛ւյն ոսոխի գլխին...

Հիմա արևի՛ կարոտ քո սրտին
Օտարության պաղ անձրևն է մաղում,
Բայց ամե՛ն դարձող պանդուխտի աչքից,
Թվում է, դո՛ւ ես կարոտով նայում.
Դո՛ւ, որ ողջ կյանքում օրն այս երազած՝
Պանդո՞ւխտ մնացիր ու ետ շղառար,
Թողած շիրի՛մըդ ճամբեքին օտար
Որպես մեր հայոց փառքի նոր պահակ:

ՀԱՅ ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳԸ

Կոշիկներըս՝ աշխարհի բոլոր ճամփե՛քն են մաշել,
Հողնած դադա՛ր եմ առել ամեն ծառի շուքի տակ,
Ամե՛ն օտար կրակի ողորմութ՛յամբ տաքացել,
Անցել մոլո՛ր իմ ճամփին հազար լեռներ ու ոստան:

Ոտքըս կարո՛տ է եղել մեր հայրենի հին հողին,
Քա՛ղցր ծուխը հայրենի՝ օտարութ՛յան կրակից,
Կարոտե՛լ եմ մեր երկրի այգիների զով-հովին,
Զվարթնոցի քարերին ու Մասիսի գազաթին:

Միսսո՛ւրիի, Սե՛նայի կամուրջներին հոյակապ,
Շա՛տ եմ հենվել խոնջացած ու վար նայած հիացել,
Բայց երբ շարժվե՛լ է կամուրջն իմ կարոտած ոտքի տակ,
Թվացել է, թե դեպի մայր Արա՛քսն եմ սլացել:

Բայց հայրենի ափերից չված ամեն մի կռուճկ՝
Եղբայրների պես իմ խե՛ղճ, վտարանդի՛ ու ցրվա՛ծ,
Պատմե՛լ է ինձ, որ արյո՛ւն է հայրենի ափերում
Եվ ավերվո՛ւմ են կրկին ավերակները նրա:

Եվ կարոտած հայրենի երկրիս ավեր ափերին,
Սակայն քշված նրանցից կոտորածով ու գաղթով,
Ես մրսե՛լ եմ վերըստին օտարութ՛յան ցրտերից,
Տաքացրե՛լ որք հողիս՝ հայրենի տան երազով:

Հիմա զանգե՛րն եմ լսում հայրենիքի իմ դարթնած,
Անգամ կռո՛ւնկը չված՝ վերադարձե՛լ է նորից,
Եվ բյուրավոր դարերի փառքը արած պատվանդան՝
Կարմիր Բագինը նրա հասել է սեգ ամպերին:

Ինչի՞նչ է սին փառք ու զանձ, երբ որ կանչո՞ւմ է նա ինձ,
Ինչի՞նչ է շուքը հիմա՝ քաղաքների այս օտար,
Երթամ մշա՛կը լինեմ իմ նորաշեն աշխարհի
Ու չլինեմ օտարի՝ օտար հողի մեջ արքա:

Վա՛ր նեղեմ ցուպրս հիմա՝ թափառական պանդուխտի,
Երթամ ա՛փը հայրենի՝ զանգերը ի՞նձ են կանչում,
Երթամ փրկվե՛մ փարոսով ժողովրդոց մեծ ուխտի:
Չդեմ խարի՛սիսը կյանքիս՝ հայրենական իմ ափում:

Ողջ աշխարհի մեջ ցրված որդիներին իր պանդուխտ
Հայրենական հարկի տակ նա հավաքո՞ւմ է նորից,
Երթամ... ու թե չհասնե՛մ ափա՛նքները նրա սուրբ՝
Մեջուռնիս հո՞ղը դռնե խառնեմ նրա սուրբ հողին:

1944

Ն Ա Ի Ր Ի

Այլ. Բաակակյա

Նախիրին՝ խաղողի ո՛րթ է հնավանդ,
Բուսած անառիկ մի ժայռի վրա,
Բարձր չի՝ եղել նա բարդու նման
Ու շինարու պես չի՝ եղել շուայլ:

Հազար մորիկներ դարերով անցան,
Թե լինեք բարդի՝ ընկե՛լ էր վաղուց,
Չինարի շեղա՛վ շուայլ ու փարթամ,
Հող շունե՛ր աչքբան՝ ստվերն իր տալու:

Նախիրին՝ խաղողի ո՛րթ է հնավանդ,
Բուսած անառիկ մի ժայռի վրա,
Շուր ոսոխների սմբակների տակ՝
Ժայռի՝ է փոխվել մայր հողը նրա:

Բուսած հայրենի հողում ժայռեղեն,
Ջրված ինքնության անաղարտ շաղով,
Նա ոգուն կովի գինի՝ է տվել
Նվ արվեստներին՝ քարակոփ խաղող:

Նախիրին՝ խաղողի ո՛րթ է հնավանդ՝
Արմատները խոր ժայռի մեջ խրած,
Այդպես ժայռե՛րն են դարձրել Գեղարդ
Մեր վարպետները դարերում մոայլ:

Նվ ոսոխները ինչքան էլ փորձեն
Պոկել ժայռեղեն իր հողից նրան,
Նա պիտի ծաղկի առավե՛լ շքեղ՝
Թափված սերմերից նոր ծիլեր տված

1940

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Զարթնեցի թառի ձենից,
Աշքերըս թափց եմ դառել,
Անձրեկից թառի ձենի՝
Ամսլ-հողիս բափց է դառել:
Նայեցի, Զանդո՛ւ, Սնա՛ն՝
Ինի՛ ու շարքա՛թ դառել,
Ղշարհը՝ քեֆի՛ սեղան,
Մեջլիս է կյանքը դառել:

Նստեցի Մեջլիս ու քեֆ,
Իմ գինու թասը առա,
Ուղեցի Երզրս եր:՝մ՝
Քո երգի ղո՛ւլը դառա,
Թե վե՛րք եմ տվել սրտիդ,
Նդել եմ խո՛րթ ու հարամ,
Մոռացի՛ր Հայոց երկիր,
Կաթըդ ինձ հալա՛լ արա:

Էդ երգով շե՛ս դու անմահ
Հազար մեկ ցավի գիշեր,
Շահարդադ կույսի նման՝
Նրդելով կյանքըդ փրկել,
Ազատվե՛լ մահի ձեռից,
Ու մինչև էսօր ապրել,
Որ հարբե՛մ ես քո ձենից,
Քո փառքին երգե՛ր կապեմ:

Տխո՛ւրն ես երգել, անդի՛ն,
Ուրա՛խը երգիր հիմի,
Խմե՛լ ես միայն դարդից՝
Էս մեկն էլ բախտի՛ց խմի:

Քե՛ք արա, սիրի՛ր, խնդա՛,
 Ե՛րգ ասա—մեռնե՛մ ձենիդ,
 Որ շասե՛ն՝ էլի անբախտ,
 Սգւղո՛ւ Էս ուրիշի ձեռին:

1944

ԳԱԶԵԼ ԵՐԵՎԱՆԻՆ

Ես սիրում եմ քեզ, Երևան,
և շփտե՛մ ինչի համար,
Ի՞նչ էլ անեմ, ո՛ւր էլ գնամ,
շփտե՛մ թե ինչի համար,

Սիրում եմ քո շո՛գը գեղին,
գտվ ջրե՛րը աղբյուրներիդ,
Ու փոշի՛ն քո մայթերի,
և շփտեմ ինչի համար:

Սիրում եմ քո Զանգուն ուտր՝
քո Սևանա դառե՛րը սեզ,
Ուր Արովյա՛նն է լողացել,—
և շփտեմ ինչի համար:

Արովյանի ծառերը նոր,
Նո՛րքը կանաչ ու բարձրաբերձ,
Զվարթ շենքե՛րդ տուֆաշեն,—
և շփտեմ ինչի համար:

Սիրում եմ քո ջահելներին
սիրույց այրված, սիրույն գերի,
Որ սիրահա՛ր են մայթերի,—
և շփտեմ ինչի համար:

Քո հրաշվի աղջիկներին,
սրնգահար քո կույրերին,
Ծերուկներին քո բուլվարի,—
և շփտեմ ինչի համար:

Կուռդեմ Նորքի նման լինեմ՝
ամեն տարի ծաղկեմ դարնան,
Փաթաթվեմ քեզ ու հիանամ,—
և չգիտեմ ինչի համար:

Կամ ծաղկաբույր քամի՞ն լինեմ,
որ ելնում է երեկոյան,
Այգիներից քեզ զո՞վ բերեմ,—
ու շիմանամ ինչի համար:

Քեզ զո՞վ անեմ, դու զո՞վ մնաս,
պայծա՞ռ մնաս, իմ նրեա՞ն,
ես քամո՞ւ պես, դնա՞մ, կորչե՞մ
ու շիմանա՞մ ինչի համար:

Գնամ, պատմե՞մ ողջ աշխարհին,
որ աշխարհի քաղաքներից
Քե՞զ եմ սիրում ամենից ջերմ
և չգիտե՞մ ինչի համար:

ԵՐԳ ԿՈՌԻՆԿԻ ՄԱՍԻՆ

Կոռնկ, հայոց մոխի՛րը կար քո թևերին՝
 Երբ չվեցիր,
 Թրջված էր քո աչքը հայոց արցունքներից՝
 Երբ չվեցիր,
 Ասիր «Չե՛մ դա էլ Հայաստան, մա՛հ է այնտեղ,
 Ավե՛ր, ավար»,
 Մեր երկրի պես ավեր բույնըդ կտրիս թողիք
 Ու չվեցի՛ր:

Ուր չվեցի՛ր, ուր գնացի՛ր, հայոց վշտից
 Դու գուրս չեկա՛ր,
 Ամե՛ն ջրում, ամե՛ն հողում՝ մի տարագիր
 Հայի՛ն տեսար,
 Ակա՛նջ դրիր մեկի հարցին, մեկին թողիր
 Անպատասխան,
 Եվ աշխարհում նրանց նման՝ քո բնի պես
 Բույն չտեսա՛ր:

Ուր գնացի՛ր՝ մոխի՛ր եղավ բույնըդ կովից՝
 Թռա՛ր, եկա՛ր,
 Հազար հրի միջո՛վ անցար, հազար սրից
 Փրկված եկա՛ր,
 Ասիր «Թե մա՛հ կա աշխարհում՝ լա՛վ է մեռնեմ
 Իմ հին բնում»,
 Աչքըդ հառած Արարատի սեզ կատարին՝
 Թռա՛ր, եկա՛ր:

Եկար, տեսար Հայաստանում՝ ժայռի վրա
 Վա՛րդ է բացվել,
 Եկար տեսար դարնան հովից՝ անգամ չոր ծա՛ռն
 Է կանաչել,

Եվ նախանձից Մասիսն անդամ թերվել է, որ
Արազն անցնե,
Ծո՛ւխ է ելնում ամեն տնից ու ամեն հավք
Բո՛ւնն է դարձել:

Եկար մեզ մոտ, քո թևերին պանդուխտների
Վի՛շտը բերիր,
Նրանց կարո՛տն հայրենիքի ու դարերի
Ի՛ղձը բերիր,
Եկար, նորոգ բույնդ գտա՛ր ու չվո՛ւմ ես
Բախտից հարբած,
Որ ժա՛մ առաջ փրկես մահից, բերե՛ս հեովից
Քո ձագերին:

Գնա՛, կոո՛ւնկ, հայոց դաշտից ծի՛լ տար կտցիդ՝
Պանդուխտներին,
Արարատի ձյո՛ւն տար թևիդ, ջուր Արաքսից՝
Պանդուխտներին,
Ականջիդ մեջ՝ մեր ե՛րգն ուրախ, աչքերիդ մեջ՝
Մեր լո՛ւյսը նոր,
Մի բուռ հո՛ղ տար ոտքիդ կպած՝ մեր տարազիք
Պանդուխտներին:

Գնա՛, շրջի՛ր երկրե-երկիր ու ե՛տ դարձիր՝
Բարո՛վ դառնաս,
Երամիդ հե՛տ՝ եղբայրների՛ մեր տարազի՛ր՝
Բարո՛վ դառնաս,
Դարձիր այնպե՛ս, որ ո՛չ մի տեղ, ո՛չ մի պանդուխտ
Քեզ չսպասի՛,
Էլ քեզ դարիք կոռնկ չասի ու չացի՛՝
Բարո՛վ դառնաս:

1945

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Թե չլիներ հողը քո՝
Ա՛խ, դեպի ո՛ւր թռչեին,
Ո՛ր կտուրին իջնեին,
Աղափնեները երգիս:

Թե չլիներ հողը՝ քո՝
Որտե՛ղ հողմից փրկվեին,
Որտե՛ղ խարխուս ձգեին,
Մակույկները իմ երգի:

Թե արև՝ իսկ լինեի
Ինչի՛ս էր փառքն արևի,
Թե լույսըս քե՛զ շտաշի
Իմ հայրենի՛ք, իմ երկի՛ր:

1941

Բ Ա Ն Ա Ս Տ Ե Ղ Ժ Ի Բ Ա Խ Տ Ը

L'art poetique

ԽԱԸ

Ի՞նչը ինձ թովեց, որ թողած աշխա՛րհ,
 Թողած սե՛րը սուրբ, հո՛ւրը համբույրի,
 Ես մի խեղճ մանուկ՝ բանաստեղծ դարձա՛
 Դողդոջ ձեռքերով բռնեցի գրիչ,
 Որ գերզգայուն իմ հոգուց՝ դժբախտ,
 Ուսերիս առած բեռը դարերի,
 Կոչվեցի կյանքում ամե՛ն վիշտ զդալ՝
 Տեսնելով անգամ անտեսանելի՛ն:

.
 Ա՛խ, հե՛շտ էր այնքան սկիզբն այս գործի,
 Նախերգը այնպես թեթև ու անհոգ,
 Երբ վազո՛ւմ էի թիթեռի հետքից
 Եվ երգեր սուլում սրնդի ձայնով,
 Ի՞նչ իմանայի, որ երդում է սա,
 Եվ պա՛րտք է դժնի՝ աշխարհի առաջ,
 Որ ողջակե՛ղ է պահանջում Մուսան,
 Եվ կյանքըս քի՛չ է հատուցման համար:
 Օ՛, ալքիմիկնե՛ր, ինչքա՛ն է նման
 Արվեստը երգի՝ ձեր հին արվեստին,
 Երբ մարդ՝ բոցերի խաղով հմայված,
 Թվում է, ահա՛, կգտնի՛ր ոսկին.
 Երբ ողջը ծո՛ւխ է դառնում մթամած,
 Ծա՛նրը, խեղդող ծո՛ւխ՝ ծծմբի՛, քարի՛,
 Երբ բո՛ցը՝ վերջին հույսերով վառած
 Գիտե՛ս, որ կրկին պիտի զուր մարի,
 Երբ դիտե՛ս կրկին՝ որ չկա՛ ոսկին,
 Բայց ծխից ինչքան աչքերըդ մթնեն,
 Պիտի վա՛ռ պահես կրակը կրկին՝
 Եվ որոնման մեջ լոկ հանգիստ գտնես:

ՄԻԱԿ ԵՐԳԸ

Հե՛շտ է թափառել ծովի ափին
Եվ հրդեհ ծովը փոթորկալից,
Հե՛շտ է սենյակում կծկված վախից՝
Հիանալ ահեղ շանթի ձայնից:

Հե՛շտ է հրդեհը և հրդեհ իզո՛ւր,
Երբ նա տրված է որպես պարզև,
Երբ որ դառնի ևս նրան կղզում՝
Ալիքի թեին մաշված արդեն:

Ժնշ գրել էի՝ բոլորը ձե՛ղ,
Ձե՛ղ՝ կյանքս կիսատ, ե՛րգս անգին,
Ես ծո՛վն եմ մտնում մրրկածե՛ծ՝
Մահով շափելու փա՛ռքը կյանքիս:

Յրո՞ւմ եմ իմ հին հրդեհն ահա,
Հակի՛նթ-մարգարի՛տն իմ գեղեցիկ,
Եվ քե՛զ ևմ փնտրում, ե՛րգ իմ միակ՝
Մրրիկի միջից հանված խեցի:

1942 թվականի գրառված

Ա Ր Ծ Ի Վ Ը

Կա մի նախնայան անմահ լեզենդ.
 Երբ ծերանո՛ւմ է արծիվ արքան,
 Եվ պիտի մահի առաջ թեքե
 Ճախրանքի սովոր գլուխն հպարտ,
 Բարձրանո՛ւմ է նա արևի մոտ՝
 Զերմանում նրա պաշտառ հրով,
 Իջնո՛ւմ է ապա աղբյուրը դով՝
 Մկրտվում նրա գուլալ ջրով,
 Եվ նորանո՛ւմ է, դառնում ջահե՛լ,
 Ինչ կորցրե՛լ էր՝ գտնում նորից,
 Ասուպնե՛ր կտցում երկնքի մեջ,
 Եվ փրփո՛ւր խմում կապույտ ծովից՝
 Փայլո՛ւմ են նրա աչքերն այնժամ՝
 Դառնում ակունքներ արեգակի,
 Բացվո՛ւմ են նրա թևերն արձակ՝
 Թևերը փառքի ու ճախրանքի,
 Եվ սավառնո՛ւմ է կրկին նա սեզ.
 Ինչպես եղե՛լ էր և ինչպես կա՛ր,
 Դեպի հավերժի լե՛ռը վսեմ,
 Դեպի դարե՛րը ու ապագա՛ն:

.
 Մայր ժողովուրդը՝ աղբյու՛րն է քո,
 Եվ դարի ոգին՝ անմահ արև՝
 Արծրվի նմա՛ն եղիր՝ քերթո՛ղ,
 Արծրվի նման՝ կապրե՛ս հավետ:

1940

Հաղար գետ է իմ հոգու մեջ լցվում,
Հաղար ուղիով ու հաղար հունով,
Ամեն գետ մի նոր ձայնով է խշշում
Եվ ամեն մի գետ՝ ուրո՛ւյն է ու նո՛ր:

Դեղձենուց թափվող ծաղիկներն այս պերճ՝
Իմ հոգու մեջ են նազանքով թափվում,
Իմ հոգու մեջ են լցվում ծիլ ու սեղ,
Արե՛ր գարնան, երկի՛նքը կապույտ,

Հոգի՛ս են լցվում մայունք գառի,
Կարդենի՛ն ծաղկած, մարդե՛րը, առո՛ւն,
Կապույտ աչքերի ծփա՛նքը ծափի,
Ժպի՛տը մանկան, ծնո՛ւնդ ու թաղո՛ւմ:

Հաղար գետ է իմ հոգու մեջ լցվում
Եվ կխեղդվե՛ր նա հեղեղից վաղուց՝
Թե հաղար գետի բերածն իր ծոցում
Չբխե՛ր երգիս կարկաշող առուն:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԵՐԳԸ

Կրկին գարուն է քնքշավետ,
Այգիներն են ծաղկել զվարթ,
— Գարունը ձե՛ղ, իմ եղբայրներ՝,
Բանաստեղծին՝ ե՛րգը միայն:

Խնչքան լա՛վ է հարբած լինել
Ու քե՛ֆ անել սեղի վրա,
— Քեֆն ու գինին ձե՛ղ, եղբայրներ՝,
Բանաստեղծին՝ ե՛րգը միայն:

Նվ համբույրներ՝, դրկա՛նք ու սե՛ր
Աղջիկների քրքի՛շն ուրախ,
— Բոլորը ձե՛ղ, ք լորը ձե՛ղ,
Բանաստեղծին՝ ե՛րգը միայն:

Բայց վաղը երբ դուք լուռ անցներ,
Թողած գարուն սեր ու նվազ,
Այս աշխարհում սլիտի լսեն՝
Բանաստեղծի՛ երգը միայն:

Վ. Ա. Յ. Ե. Լ. Ք

Առաջին անգամ սիրած աղջկա
Շուրթերն համբուրած պատանու համար,
Համբուլից բացի—ուրիշ բան չկա
Եվ սիրահար է աշխարհը համայն:

Թվում է նրան, թե աշխարհն արար,
Եվ մարդիկ բոլոր՝ ուրախ թե արտո՛ւմ
Համբուրելո՛ւ են գնում իր նման,
Կամ համբուրե՛լ են ու դառնում են տուն:

Առաջին գիրքըս թևիս տակ դրած
Այդ պատանու սկես շրջո՛ւմ եմ մայթում,
Եվ թվո՛ւմ է, թե աշխա՛րհը արար՝
Նստե՛լ է հիմա ու գի՛րքս է կարդում:

ԲԱՑ ՆԱՄՍԿ ՌԻԿՐԱԻՆԱՑԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ
ԱՆԱՏՈԼԻՑ ՍՈՍՆՈՎԱԿՈՒՆ

Գարո՞ւն է նորքում ու գլխիս վերև
Դալար ու կանաչ բարդի՛ն է խշշում,
Ո՞ւմ է նա հիշում խշշոցով իր մեղմ,
Կանաչ թևերով ո՞ւմ է նա կանչում:
Զգիտե՛մ, Տո՛լյա, բայց բարդու ներքո,
Ունկնդիր նրա շշուկին թովիչ,
Ես քե՛զ եմ հիշում ու երգե՛րը քո,
Որ Դնեպրի ափերին թողի:
Իմ գլխի վերև բարդի՛ն է խշշում,
Նազո՞ւմ է, դողո՞ւմ օրորուն բարդին,
Մի՞թե նա էլ այն բարդուն չի՛ հիշում,
Որ կանգնած հեռու Դնեպրի ափին,
Խշշո՞ւմ է հիմա նո՛ւյն դարնան հովից,
Նո՛ւյն կապույտ ու բաց երկնքի ներքո,
Հարբած նո՛ւյն հողի բուրմունքով թովիչ,
Նո՛ւյն հայրենիքի սիրով ու երգով:
Ես լսում եմ մեղմ խշշոցը նրա,
Լսո՞ւմ եմ, Տո՛լյա, ու հիշո՞ւմ եմ քեզ,
Զէ՞ որ նույն երգի հո՛ւն է մեզ շոյում
Եվ մենք էլ նո՛ւյնն ենք երգում նրանց պես:
Ի՞նչ փուլթ թե քեզ մոտ՝ Դնե՛պրն է ձեր,
Ինձ մոտ՝ լեռնային մեր զնգուն Զանգո՛ւն,
Մենք՝ երկու կանա՛չ երգի բարդիներ՝
Մեծ այգեպանի նո՛ւյն ծաղկած այգում:

ԳԵՂԱՄՍ. ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

Վաղ լուսաբացին լեռներն եմ գնում՝
Ճամփորդի նման գավազանս առած,
Ու կապույտի մեջ երգե՛ր եմ գրում՝
Հողիս բացելով հավերժի առաջ:
Այդ պահին չկա՛ որ մի ծանոթ մարդ,
Ե՛ս էլ այդ պահին աշխարհում չկամ,
Լոկ տիեզերքն ու հավե՛րժն են կանգնած
Եվ սեզ լեռները՝ հավերժի վկա:
Տիեզե՛րք եմ ես այս տիեզերքում
Եվ լո՛ւյս եմ կերտում արարչի դողով...
Հետո լեռներին արե՛ն է ծագում
Եվ տո՛ւն եմ դառնում ճամփեքով ուր:
Սիրտըս հարբե՛լ է երգով նորաստեղծ,
Ամե՛ն ինչ աչքիս թվում է ծանոթ,
Կուզեմ ամենքին քնքուշ խո՛սք ասել,
Լինել ամենքին հարազա՛տ ու մո՛տ:
Մի ծերունի՛ է առվում լվացվում,
— Բարե՛, ասում եմ—Արդումա՛ն բիձա...
.
.
.
.
.
.
.
.
Ինչ լա՛վ է իրեն զգալ և արծի՛վ
Եվ մա՛րդ՝ երգերի երկնքից իջած:

1941

Ի՛նձ տվեք ծովը ջինջ ու կապույտ,
Զե՛ղ լինեն ամի ու նավահանգիստ՝
Հարկավոր չէ՛ ինձ բախտ ու հանգիստ՝
Իմ փոթորկահո՛ւյզ ու խե՛նթ կյանքում,

Որոնումը վերջ չունի՛, անդի՛ն,
Երգը չե՛ս գտնի ոչ մի ամիսում,
Զե՛ղ լինեն ամի ու նավահանգիստ,
Ինձ՝ ծո՛վը միայն ջինջ ու կապույտ:

1941

ՄԻ ԱՂԶԿԱ.

Դու վախենո՞ւմ ես սիրել ինձ կյանքում,
Եվ նախատում ես, որ սիրտն իմ մե՛րկ է,
Ասում ես սիրույդ գաղտնիքը քնքուշ՝
Կասի աշխարհին իմ գրած երգը,

Որ սիրո աստղը կխամրի՞ լույսից,
Ոճի՞ր կդառնա մեր պայծառ մեղքը,
Ուրիշ սիրահար սրտե՛ր կհուզի՞ փ
Սին փառքի փոխած սիրո վայելքը:

Ա՛խ, դու շգիտե՛ս պոետի հոգին,
Չգիտե՛ս նրան մորմոքող վերքը,
Չգիտե՛ս, որ նա ինչի՞ց էլ տանջվի՝
Աշխարհի համար դա միայն ե՛րգ է:

Չէ՞ որ այդպես է եղել միշտ կյանքում,
Մարդիկ չե՛ն տեսնում ամենից մերկը,
Ոչ ոք չի՞ զգա գաղտնիքը քնքուշ
Չէ՞ որ աշխարհի համար նա ե՛րգ է:

1944

Ջրերն են ծփում ծովի կապույտում
Ու ակի՛ք դառնում ոտքերիս առաջ,
Նայո՞ւմ եմ ծովին և զո՞ւր եմ փորձում
Ալիքի ծնունդն զգա՛լ, հասկանա՛լ:

Երեկ լոկ մի խո՞սք շշնջացիր դու,
Ե՛րբ իմ սրտի մեջ նա սիրերդ դառավ...
Հույզե՞րն են ծփում պոետի հոգում
Եվ երգե՞ր դառնում աշխարհի առաջ:

1941

Ի՞նչ երջանկություն՝ մահից հետո
Սևանի կապույտ ալի՛ք դառնալ,
Դառնալ լեռան մո՛լժ ու երեկո՛,
Նշենի՞ դառնալ ծաղկած դարնան,
Նորից նո՞ր ապրել ուրիշ կյանքով՝
Եվ ուրիշների՛ և քե՛զ համար,
Ի՞նչ երջանկություն՝ մահից հետո
Հազա՞ր ձևերով անմահանալ:

1941 Սևան.

ԱՆՄԱՀՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յրդրս կպատմի՜ ձեզ՝ իմ մասին,
Եվ կհիշե՛ք ինձ՝ ուր էլ գնաք,
Բայց մի՛թե այդ է հավերժը սին,
Անմահությունը ա՛յդ է միայն,
Իսկ ո՞վ կպատմի ինձ՝ ձե՛ր մասին,
Ձե՛ր՝ ինչով հոգիս կյանքում գերվեց,
Կախարդի՛չ Սեան, հալա՛րտ Մասիս,
Եվ Աշտարակի հին այգիներ,
Իմաստո՛ւն ծերեր, ջե՛րմ աղջիկներ,
Եվ դո՛ւք, մանուկնե՛ր՝ դեռ նորածին,
Եվ ապագայի խե՛նթ պոետներ
Իսկ ո՞վ կպատմի ինձ՝ ձե՛ր մասին:

1941

ՍԻՐՈ ԵՐԳԵՐ

ԱՆՁԱՐ ԵՐԳ

Մի անժամոր աղջկա

Մի աղջիկ է քայլում մայթով,
Այնպես թեթև, այնպես քնքո՛ւշ՝
Անցորդներին սիրով ժպտում:

Հոգով խաղա՞ղ, երգով անդո՛րր
Ես քայլո՞ւմ եմ նրա հետքով՝
Ինձանից ու աշխարհից դոհ:

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ տխուր լինեմ,
Երբ քայլում է երգ ու տաղով՝
Անգամ աղջիկն այս անժանոթ:

Երբ կարող եմ նրան սիրե՛լ,
Երգե՛ր գրել նրան լուսե՛ն՝
Նրա զվարթ երգը լսե՛լ:

Թող լո՞ւյս լինի այսօր մայթում,
Ո՞վ անցորդնե՛ր, ո՞ւր էլ գնաք,
Թող չլինի՞ ոչ ոք տրտում:

Մի աղջիկ է քայլում մայթով,
Այնպես թեթև, այնպես քնքո՛ւշ՝
Իմ հոգու պես՝ կյանքին ժպտո՞ւմ:

1939

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆԻՆ

Երբ ես պատանի կարդո՛ւմ էի քեզ,
Թվում էիր ինձ դու այնպես անե՛,
Անե՛ էր թվում և կյա՛նքըդ շքեղ,
Եվ ե՛րգըդ, ե՛րգըդ նուրբ ու հանճարեղ:

Ի՞նչ իմանայի ես այն ժամանակ,
Որ սերն ինձ մի օր ձեր տո՛ւն կտաներ,
Եվ դու սիրե՛րդք քո ամենալավ
Գևորգ էմինիս համա՛ր ես պահել:

1942

Ն Վ Ա Ր Դ Ի Ն

Ուզում ես կրկին Տերյան կարդա՛լ,
Եվ ի՞նչ էլ գերել նրա երգով,
Երբ հմայի՜չ է պուրակն այնքան,
Եվ այնքան քա՛ղցր է այս երեկոն:

Երբ ակացիայի շուքը խոնավ
Մեր ոտքերի մոտ շան պես փռվել,
Հսկո՛ւմ է, որ մեզ շմոտենա՛ն,
Պահպանում է սուրբ գաղտնիքը մեր:

Թո՛ղ, Տերյա՛ն նվարդ, ու հավատ՛ա,
Բա՛րձր է գրքերից համբույրը քո,
Դու մոռացե՛լ ես, թե ով ասաց
— «Ափսոս չէ՛, Մարգո՛, այս երեկոն»:

1942

Սերն ամեն անգամ չի՛ տրվելու քեզ,
Մի՛ տա ամենքին քո սե՛րը, անգի՛ն,
Շաղ մի՛ տա սերդ ծաղիկների պես,
Սերն ամե՛ն գարնան կրկին չի՛ ծաղկի:

Ա՛խ, ջահել ու խենթ այս պատանու պես
Մի՛ ցրիր իզուր սերըդ աշխարհում,
Որ երբ իսկակա՛ն սիրույդ հանդիպես՝
Ոչի՛նչ շունենաս էլ նրան տալու:

1944

Դու եկե՛լ ես հյուր՝
Երբ ես տուն շունեմ,
Երգե՛ր ես երգում՝
Երբ խնդում շունեմ:

Երա՛զ ես, դիտեմ,
Իջած ինձ նվեր,
Քայց քեզ ո՞նց տեսնեմ՝
Երբ որ քուն շունեմ:

1944

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն Ը

Անձրեկից հետո երկինքը թա'ց է,
 Ապրիլն է շրջում ծաղկազարդ ծորքում,
 Մեր սիրո նման անհաս ու բա'րձր՝
 Զինջ ծիածանը ցոլո՞ւմ է օդում:
 Ցոլո՞ւմ է՝ հենած մի ծայրն իմ սրտին,
 Մյուսը սուզած քո քնքուշ սրտում,
 Եվ ողջ աշխա՛րհը նրա տակ կրկին
 Գգվո՞ւմ է իրար ու սիրով հարբում:
 Մեր անհաս սիրո արցունքից ծնվել՝
 Իմ ու քո սի՛րան է նա իրար կապում,
 Բայց հեռո՞ւ ենք մենք իրարից հավեա՛
 Ոնց ծիածանի ծայրե՛րը երկու:

ՄԻ ԱՂԶԿԱ

Դու շա՛ր ես հիմա, ինչպես և առա՛ջ,
Քմահա՛ճ՝ ինչպես մանուկ հասակում,
Երբ փոքրիկ բուռըդ պարծանքով փակում
Ստիպո՛ւմ էիր, որ ես այն բանամ:

Նույն խա՛ղն ես ուզում հիմա էլ անել...
Ա՛խ, դժվա՛ր չէ ինձ քո սիրտը բանա՛լ,
Վախենո՛ւմ եմ լոկ, որ երբ բա՛ց անեմ՝
Դատա՛րկ լինի այն քո բռան նման:

1944

ՀՈՎՎԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

Դու խռովեցի՜ր, դու գնացի՜ր
Եվ արցունքնե՛րը քո բշուրեղյա՜
Անձրեի՜ նման իջան հովտին,
Բույրե՜ր սփռեցին ծաղկանց վրա:

Դու արցունքների մեջ ժպտացի՜ր,
Եվ քո հրեղեն ժպիտներից՝
Ծիածա՜ն իջավ հովտին անձիր
Ու գույնե՜ր բերեց ծաղիկներին:

Լեռներով պատած հովիտն ուրախ
Զամբյո՜ւղ է կարծես՝ ծաղկով լեցուն,
Եվ ծիածանը կո՛թն է նրա՝
Սուղված երկնքի կապույտ ծոցում:

Ուզո՞ւմ ես, բռնած ծիածանից,
Ողջ հովիտը քեզ նվե՜ր բերեմ,
Միայն չգնա՛ս դու ինձանից,
Միա՜յն թե այսօր դու ինձ ներես:

1941 Գեղամա լեռներում.

Կ Ա Տ Ա Կ

Մի աղջկա

Դու ինձ չես սիրում,
Գիտե՛մ ես, գիտե՛մ,
Երգե՛րս ես սիրում՝
Չքնաղ ու թեթև,

Ինձ թողած անսեր՝
Փարվում ես երգի՛ս
(Օ՛, բախտավո՛ր երգ,
Օ՛, դժբա՛խտ երգիչ...)

Մինչ ե՛րբ, թողած ինձ
Երգե՛րըս սիրես,
Ուղում ես խանդից
Էլ երգ չգրե՞մ...

Բայց ասա՛, իմ չա՛ր,
Ինչո՞ւ քո մեղքից
Աշխա՛րհը արար
Չրկվի՛ իմ երգից:

1941

Դու նախատո՞ւմ ես ինձ ա՛յն շուրթերով,
Որոնց դեռ երեկ համբուրե՛լ եմ ես,
Այնքան խեղճ էին նրանք և խելո՛ք՝
Ինքնակամ դերված իմ շուրթերի մեջ:

Ա՛խ, նե՛նդ ստրուկներ, ինչպե՛ս են անձայն
Նրանք գիշերով շուրթերիս փարվում,
Իսկ առավոտյան ողջը մոռացած
Այսքան ապերախտ ու ըմբո՛ստ դառնում:

Փվ ինչպե՛ս, ինչպե՛ս չեն զգում նրանք,
Որ իմ դեմ ասված սուր խոսքե՛րն անդամ,
Իմ համբույրների հետքե՛րն են միայն՝
Դեռ երեկվանից այնտեղ մնացած:

1947

Մ Ո Ր Ս

Մայրի՛կ, սիրի՛ր այս աղջկան՝
Ինչպես ի՛նձ ես սիրում,
Այս աղջկան՝ դեմի՛ պես շար՝
Հրեշտակից սիրո՛ւն:

Հաճախ, մայրի՛կ, սերը նրա
Սրտիս վի՛շտ է բերում,
Բայց դու ների՛ր, ների՛ր նրան՝
Ինչպես ե՛ս եմ ներում:

Իսկ եթե նա դավող եղավ
Եվ սիրտըս խորտակեց,
Ասի՛ր նրան և ի՛մ տեղակ
Ես... չե՛մ կարող առել:

1942

Դու զո՛ւր ես թարթում աչքերըդ քնքուշ,
Զո՛ւր ես նախատում աչքերով դու ինձ,
Սիրո համա՛ր ես ծնվել դու կյանքում՝
Կուսությունն այդպես հուր աչքեր չունի՛:

Եվ իզո՛ւր են քո խոսքերը խոնարհ
Չեղած ցնորքի ափե՛ր երազում,
Քեզ մատնո՛ւմ են քո շուրթերը խոնավ՝
Ցնորքին այդպես շուրթեր չե՛ն սաղում:

Եվ որտե՛ղ ես դու, չքնա՛ղ իմ հիմար,
Փնտրում քո երա՛զն ու ցնո՛րքը սուտ,
Երբ քո շուրթե՛րն ու աչքե՛րն են միայն,
Որ գիտե՛ն միակ ցնորքի լեզուն:

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մենք երկո՛ւսս էլ՝ հպա՛րտ եղանք,
Ոչ ոք չուզե՛ց սեր աղերսել,
Գաղտնի պահած երազ ու սեր՝
Մենք երկո՛ւսս էլ՝ հպա՛րտ եղանք:

Յողի նման սերը նստեց,
Անտես անցա՛վ ցողի նման,
Ոչ ոք չուզե՛ց սեր աղերսել՝
Մենք երկո՛ւսս էլ՝ հպա՛րտ եղանք:

1940

ՍՈՒԽՈՒՄՅԱՆ ԷԼԵԳԻԱ

Այնտեղ փողոց կար «վենետիկային»
Եվ ծով՝ Իտալիո ծովից էլ պայծառ,
Փողոցում կապույտ ջրանցքներ կային
Եվ կիպարիսներ՝ երկինք սլացած:
Գոնդոլներ կային ջրերում բյուրեղ,
Սերենադաներ՝ նուրբ ու քաղցրաձայն,
Սրտիս մերժումիդ խոսքերը քարե՝
Ես «Հառաչանքի Լամուրջով» անցա:

1942

Ալիքի պե՛ս ես սիրում դու ինձ,
Մերթ սիրո ճիշով գի՛րկա ես ընկնում,
Մերթ վախենալով քո երգումից
Հեռանում ես ու գիրկըս լքում:

Դու շգիտե՛ս, թե ի՛նչ ես բերում,
Եվ ինչե՛ր տանում դու ինձանից,
Ինչո՞վ ես սիրող հոգիս գերում
Եվ ինչո՞վ նրան տանջանք տալիս:

Ալիքի նման եկա՛ր քնքուշ,
Ու հեռանում ես արդեն ահա,

Քո լերադա՛րձն է կրկին տենչում,
Հոգիս՝ ծովափի ոսկե ավազ:

Ասացի «անգի՛ն իմ, նոճո՛ւ պես,
Զիգ է քո հասակն ու շքե՛ղ է»
Եվ նոճին, շոյված իմ երգի՛ց այդ,
Ուղղե՛ց իր կախ ընկած ճյուղքերը՝

Ասացի «ամառ՝ա աստղի՛ պես,
Պայծա՛ռ են աշքերդ ու լուսե՛ղ են»
Եվ աստղերը, շոյված երգի՛ց այդ,
Զինչ ցերե՛կ դարձրին գիշերը:

Դո՛ւ միայն տխրեցիր երգի՛ց իմ,
Մերժեցի՛ր պոետի իմ սերը,
Եվ անա՛ստղ է հոգուս երկինքը,
Ու նոճու ստվերի պես սև՝ է:

ՄԻ ԱՂԶԿԱ.

Սիրո՞ւմ եմ քեզ Հայնէի պէս,
Հայնէի պէս՝ աստված վկա,
Ծիծաղելի՞ ես դու այնպէս՝
Բայց քեզանից լավը չկա:

Ուզո՞ւմ եմ քեզ գգվե՛լ, գովե՛լ,
Բայց չգիտեմ ինչի՞ց, ինչի՞ց
Երբ ուզում եմ ներքո՞ղ դրել...
Էպիգրա՞մ է ելնում դրչից:

1919

ՀԱՄԵՐԳԻՑ ՀԵՏՈ

Ինչ ուզո՞ւմ էի քեզ խոստովանել,
Եվ դադանի՞ էի պահում իմ երգում,
Այնքան հարազատ ու այնքան անեղծ,
Դու լսո՞ւմ էիր երեկ համերգում:

Գիտե՛մ, դու էլ նո՛ւյնն էիր ականարկում,
Ինչ երեկ հոգիս համերգում լսեց,
Բայց որանդի՞ց էր ջութակը քնքուշ
Իմ ու քո սիրո դադանիքն իմացել:

Դու ինձ շատացի՛ր, որ սիրում ես ինձ,
Ս'իս, ե'ս էլ, ե'ս էլ ոչինչ չատացի,
Միայն մոտեցա՛ր դու դաշնամուրին,
Իսկ ես՝ նոր գրած ե՛րգըս կարդացի:
Հետո երկո՛ւսս էլ սպասո՞ւմ էինք...
Քայց հպա՛րտ էինք երկուսս էլ այնքան,
Հեռացանք առանց սիրո խոսքերի,
Եվ ես գիտեմ, որ դալիքո՞ւմ անդամ,
Դու լո՛ւռ կլինես՝ ինչպես և հիմա,
Եվ ե'ս էլ, ե'ս էլ ոչինչ չե՛մ ասի,
Որ ոչ մեր անհաս սե՛րը իմանան,
Ոչ էլ բամբասեն անջատմա՛ն մասին:

1944

ՀԱՐՍԱՆԻՔՈՒՄ

Դու ինձ մոտիկ ես ու իմը չես,
Այս, եթե մի քիչ ես շո՛ւտ գայի,
Ի՞մը կլիներ հայացքդ պերճ,
Եվ քո աչքերի փայլը ծավի:

Բայց դու գնո՞ւմ ես... արդե՛ն, արդե՛ն,
Թեև մոտիկ ես՝ քայց ի՞մը չես,
Ուրիշի հետ ես ճամփա ընկել,
Ուրիշի սիրո՞ւ պիտի շնչես...

Նավը մոտիկ է դեռ ծովափին,
Խաղաղ ծփո՞ւմ է ծովը ծավի,
Սակայն զգո՞ւմ է, ավա՛ղ, հոգիս,
Որ ուշացե՛լ է մեկնող նավից:

1942

Ն. Ն.-ԻՆ

Իմ սերը ծո՞ւլ է անհոռն ու անծայր,
Թե թե չունեիր՝ չպիտի՞ դայիր,
Սիրա՛ծ իմ աղջիկ, թռչնա՞կ իմ պայծառ,
Քո սերը նրան չպիտի՞ տայիր:

Իմ սիրո ծովին՝ արծի՞վն էր ընկեր,
Որ զգար հոգուս անհո՛ւնը ծավի,
Թե հոգիդ պիտի թևաթափ ընկներ
Եվ արծիվ չէիր՝ չպիտի՞ դայիր:

Չէ՞ որ դո՛ւ եկար, դո՛ւ եկար, անգի՛ն,
Դու փոքրի՛կ, դու թո՞ւյլ, ի՞նչ պիտի անես,
Կհասնե՞ս հեռու տենչերիս կղզին,
Թե՞ դարձի ճամփին կկորչես անհետ:

Թռչնա՞կ, մի՛ ծալիր թևերդ փոքրիկ,
Թե՛ առ իմ երգից, թռի՛ր ու արի,
Իսկ եթե ընկնե՞ս... անմե՞ղ է հոգիս,
Թե արծիվ չէիր՝ չպիտի՞ դայիր:

1942

ՍԻՐՈ ՄԱՀԸ

Ես բանաստեղծ էի, սիրո՞ւմ էի ես քեզ,
Դու՝ երազից մաքո՞ւր, խղճից բարի,
Դու՝ ցնորքի նման հմայիչ ու վսե՞մ,
Սրբության պես անկի՛րք ու անմարմին:

Ես բանաստեղծ էի, սիրո՞ւմ էի ես քեզ,
Դու հին երգի պես լա՞վ, անհղացո՞ւմ,
Սո՞ւրբ էր սենյակը քո՝ — մայթում աղմո՞ւկ ու ցե՛խ,
Դու իմ երկի՛նքն աստղե՛ հողը ցածում:

Ես բանաստեղծ էի, սիրո՞ւմ էի ես քեզ՝
Բայց իմ սերը ոչի՛նչ չէ՛ր ծնելու,
Չէի՝ սիրում, անգի՛ն, պաշտո՞ւմ էի ես քեզ,
Սիրե՛լ էին աչդպես՝ լոկ վանքերո՞ւմ:

Եվ մինչ նստա՞ծ էիր, մինչ նվագո՞ւմ էիր,
«Պոլոնեզի» հանգով քնքուշ նաղո՞ւմ,
Ինձ աղմո՞ւկն էր կանչում, — լույսե՛րը մայթերի,
Ինձ փողո՞ցն էր կանչում՝ այնտե՛ղ, ցածո՞ւմ:

Ես բանաստեղծ էի (նվագո՞ւմ էիր դու),
Ես դուրս եկա փողոց (Դու շտեսա՞ր),
Ինձ անձրե՛ր թրջեց՝ ցեխոտ ու հին մայթում,
Շրջմուխը հրե՛ց, խենթը ժպտա՞ց:

Եվ դնացի հլո՞ւ՝ — ես բանաստեղծ էի
Քուցե ե՛րգը թողի, սե՛րը դուցե,
Բայց մեկն ասո՞ւմ էր ինձ (Ես բանաստեղծ էի),
Որ աղմուկո՞ւմ միայն՝ երգ կգտնե՛մ,

Եվ գնացի՛... Լացե՛ց ջրհորդանը դեղին,
Դաշնամուրը դադաղ՝ սերըդ տարա՛վ,
Հռդարկավո՛ր եղան նրան դրքերը հին,
Ծաղկեփուռնքը բուրեց խընկի նման:

Եվ շիմացար դո՛ւ էլ — և շիմացա՛ և և՛ս,
Ե՛րգը մեռավ լուսե, սե՛րը հերքվեց,
Թե՛ կատա՛կ էր ողջը՝ արվեստի մեջ արվեստ,
Ես պոետ չե՛մ եղել
Ու չե՛մ սիրել ես քեզ:

1943

ՄԵՐԺՈՒՄ

Առաջին սիրույս

Գարնան մի գիշեր, ձեր մթին բակում,
(Երբ գարնան պես խենթ պատանի էի)
Դու մերժեցիր ինձ խոսքերով քնքուշ
Եվ տուն գնացիր՝ ինձ թողած սեմին:

Ես ծովե՛ր անցա դրանից հետո,
Ամե՛ն գարնան հետ խենթացա՛ կյանքում:
Սակայն դարձել էր արդեն հեշտ ու գորշ,
Եվ սե՛ր և երդո՛ւմ և կի՛րք և համբո՛ւյր:

Մերժեցի հետո, ես շա՛տ-շատերին
Խոսքերով քնքո՛ւշ, հայացքով դաժա՛ն,
Շատե՛րը եղան իմ սիրո գերին,
Շատերի համա՛ր ես դահիճ դարձա:

Սակայն մերժվա՛ծ եմ զգում ինձ հավետ,
Եվ հավետ լքված՝ իմ հոգու խորքում,
Զէ՛ որ, առաջին սե՛րն է միայն սեր,
Մնացածը խա՛ղ՝ դերի կրկնո՞ւթյուն:

Եվ թեկուզ ամբողջ աշխարհին մերժեմ,
Թվում է, ե՛ս եմ մերժվածը կյանքում,
Թեև, օ՛, ո՛չ ոք չի՛ ճանաչում քեզ,
Եվ գիտենք գաղտնիքն այդ՝ լոկ ե՛ս ու դո՛ւ:

Ք Ե Զ

Քո աչքերի մեջ հայա՜ցք կա ուրիշ,
 Գանգուրներիդ մեջ՝ մատների հետքե՛ր,
 Շուրթըդ այրվո՛ւմ է համբույրի հրից,
 Հուրժքըդ շոյանքից դողդողո՛ւմ է դեռ:
 Քայց դու մի՛ ժպտա մեղավորի պես,
 Քնձ մի՛ գուրգուրի— քեզ չե՛մ նախատում,
 Դու լավ գրքի՛ ես նմանվում անպես,
 Իսկ դիտե՛ս՝ լավը շատե՛րն են կարդում...

Ինչքան էլ հավեն շուրթերիդ քնքուշ
 Եվ ինչքան թողնեն համբույրի հետքեր,
 Դու ինձ համար միշտ նո՛ր ես ու մաքուր,
 Նոր հմա՛յք ունես՝ չբացված էջե՛ր:
 Դու շա՛տ ես եղել շռայլ ու թեթև,
 Քայց ինձ մի՛ նայիր որպես մեղապարտ,
 Նրանք շուրթե՛րդ են թերթել ու անցել,
 Իսկ ես՝ ուզում եմ քո սի՛րտը կարդալ:

Դու հեռանում ես հպարտ ու տրտում,
Եվ շե՛ս դանդաղում և ետ շե՛ս նայում,
Թեև գիտե՛ս, որ հոգուս երկնքում
Արևի պե՛ս եմ քո սերը պահում:
Դու հեռանում ես անխո՛ս ու անձա՛յն,
Ոսկե վարսերդ տարածած քամուն,
Դու գգո՛ւմ ես իմ հայացքը պայծառ,
Իմ կարո՛տը խենթ՝
բայց ետ շե՛ս նայում:

Այդպես արե՛ն է ամեն մայրամուտ
Հեռանում՝ ոսկե շողերը ցրած,
Եվ շի՛ դանդաղում, և ետ շի՛ նայում
Ինչքան էլ կանչեն դաշտերը նրան:
Դու հեռանում ես արևի՛ նման՝
Խավարում սուղած երկինքը հոգուս..
Գնա՛,

հեռացի՛ր,

իմացի՛ր միայն,

Որ արեգակը նորի՛ց է ծագում:

ՄՏԵՐՄՈՒԹՅՈՒՆ

Ս-ԽԳ

Ինչո՞ւ ես այդքան դու ինձ մտերիմ,
Չէ՞ որ մենք հազիվ ծանոթ ենք իրար,
Ես՝ պոե՛տ անտուն՝ գերի մայթերին,
Դու՝ չքնա՛ղ աղջիկ՝ անհո՛գ ու զվա՛րթ:

Եվ ինչպե՞ս, ինչպե՞ս պատահեց կյանքում,
Որ հենց առաջին խոսքերից անհոգ,
Այնքան հարազա՛տ թվացիր հոգուս,
Որ թվաց, թե մենք վաղո՞ւց ենք ծանոթ:

Ա՛խ, շտիրեի՞ գուցե քեզ այսպես՝
Եթե սիրեի՞նք ես ու դու իրար,
Թե մենք էլ՝ ուրիշ սիրողների պես
Տանջեինք իրար՝ խաղերով հիմար:

Եվ լա՛վ է այսպես, և խո՛ր և քնքո՛ւշ,
Մե՛ղ է նախանձում աշխարհը հիմա,
Իմ լա՛վ, իմ բարի՛, մտերի՛մ իմ քույր,
Ինչ լա՛վ է, որ մենք՝ չե՛նք սիրում իրար:

1940

Թ Ի Թ Ե Ռ Ը

Խոր խավարի միջից տեսած լույսը շքեղ,
Սիրո երազն իր խենթ՝ տեսած նրա բոցում,
Թփրտո՞ւմ է, տանջվո՞ւմ թիթեռնիկն այս անդհ'տ,
Եվ թևերով կախարդ՝ լուսամուտը ծեծում:

Ինչպե՞ս, ինչպե՞ս զգա թիթեռնիկը անմեղ,
Որ ապակի՞ն է նուրբ՝ փակել լույսի ճամփան,
Որ կարող է դավը թափանցի՞կ էլ լինել՝
Լինել լույսի միջնո՞րդ ու խավարի եղբայր,

Որ ինչքան ջե՛րմ սիրով լույսին հասնել տենա՞
Պիտի սառչի՞ այնքան սառն ապակու շնչից,
Եվ թևերի փոշով լուսամուտը դուգած՝
Անհետ կորչի մերժման ու լքումի մութից:

Իմ խե՞նթ սրտի նման, որ քո սիրուց զարկված՝
Զարդարո՞ւմ է երգով փակ դռները սրտիդ:

1944

ՀԱՐՔԱԾԻ ԵՐԳ

Ասում են երեկ հարբե՛լ եմ կրկին,
Հարբել ու շրջել քարե մայթերում,
Եվ տեսե՛լ է ինձ Մերին իմ անգին՝
Քնքուշ տրտունջը սուղած աչքերում...

Նախատո՛ւմ են ինձ ու տխուր ասում,
— «Օ՛, քնքուշ Մերին էլ քեզ չի՛ ների,
Նա քեզ սիրո վեհ երգի՛չ էր կարծում,
Դու՛ խե՛նթ շրջմուխիկ քարե մայթերի...»:

Խենթե՛ր... Դո՛ւք եք այդ հարբած տեսել ինձ,
Եվ դո՛ւք եք միայն այդպես նախատում,
Դո՛ւք, որ լո՛ւրջ եք միշտ—ո՛ր հարբածն է իր
Հարբած ընկերոջ քայլքը նկատո՛ւմ:

Հարբա՛ծ էի ես՝ երբ նա ինձ տեսավ,
Ես չե՛մ ուրանում՝ հարբա՛ծ ու գինո՛վ,
Բայց ինչպե՛ս Մերին տեսներ ու զգար,
Չէ՛ որ հարբած է նա էլ իմ սիրով:

1941

Ինչքան շքնա՞ղ ես դառնում ավելի
Այնքան հպա՞րտ է սիրտն իմ պոետի,
Չէ՞ որ իմ սիրո՞ւմ ես դու հմայիչ,
Չէ՞ որ իմ սիրո՞ւյց դարձար գեղեցիկ:

Չէ՞ որ շուրթերըդ կարմիր են ու հուր՝
Միայն իմ այրող համբույրից հետո,
Չէ՞ որ իմ հոգու խորքը նայելուց՝
Աչքերըդ դարձան այդքան ջե՛րմ ու խոր:

Եվ ե՛րբն այս, որ դու երգում ես հնչեղ,
Մի՞թե սիրույց չէ ծնվում շուրթերիդ,
Եվ մի՞թե սիրույդ անտես թելը չէ
Զգում հակինթներն իմ սիրերգների:

Եվ ինչո՞ւ, ինչո՞ւ աշխարհը հանկարծ,
Դարձավ այսպես նո՞ր ու չեղած հրա՛շք...
Ա՛խ, սիրույց բացի՝ այլ դադանիք չկա՛,
Աշխարհը նո՞ւյնն է,
Սիրո՞ւմ ենք իրար:

Ես հասկանում եմ քեզ, սիրելի՛ս,
հաղաթղթերը տեսնում եմ քո,
Պատժե՛լ ես ուզում խաղով դու ինձ,
Բորբոքել կորած սերըս խանդով:
Դու կարծում ես՝ ես խա՛ղ եմ անում,
Եվ սիրելո՛ւ եմ կրկին ես քեզ,
Դու չե՛ս հավատում իմ նոր սիրույն,
Եվ չգիտե՛ս, որ ո՛ւշ է արդեն:
Գուցե և գիտե՛ս՝ բայց նոր խաղով,
(Սիրախաղը՝ քո պաշտո՛նն է հին...)
Ուզում ես վրե՛ժ լուծել դավով՝
Գերելով մանկանն այս միամիտ:
Հավատա՛, ծա՛նր է ինձ քեզ լքել,
Եվ թեև շա՛տ ես տանջել դու ինձ,
Բայց ուզո՛ւմ եմ, որ դու շտխրե՛ս՝
Ինչպես չե՛ս տխրում քո խաղերից:
Իսկ դո՛ւ, պատանի՛ իմ «ախոյան»
Հավատա՛, բնա՛վ քեզ չե՛մ խանդում,
Եվ զուր մի՛ խաբվիր սիրույց նրա,
Նա քեզ չի՛ սիրում՝

Ի՛նձ է ատում:

1944

ԱՌԱՋԻՆ ՉՅՈՒՆԸ

Մերիկն

Իմ հոգում քո սե՛րը անբիծ,
Իջավ այս առաջին ձյան հետ,
Ինչ լա՛վ է ձյունե այս ճամփին՝
Մինչև լույս միասին քայլել:

Զգա՛լ, որ այս ձյունը մարմար՝
Մեզ համա՛ր եկավ ու հալվեց,
Զգա՛լ, որ վարդերը դարձան՝
Մեզ համա՛ր պիտի վաղն այրվեն:

Եվ զգա՛լ, որ սե՛րն է ծնում,
Ծաղիկնե՛ր, երազնե՛ր, արվե՛ստ,
Ինչ լա՛վ է մայթերում այս լուռ՝
Զյունի տակ միասին քայլել:

1941

ԺԱՄԱՑՈՒՅՑԸ

Թիկնած մի ծաղկած ծառի
 Մառուղում սպասո՛ւմ եմ քեզ,
 Երանի թե դո՛ւ գայիր,
 Տանջվեի՛ր՝ մենակ ինձ պես:

Ամե՛ն մի անցնող աղջիկ
 Թվում է՝ նմա՛ն է քեզ,
 Մոտեցող ամե՛ն աղջիկ
 Անցնում է՝ օտա՛ր այնպես:

Մի՛թե դու չե՛ս գա այսօր,
 Մի՛թե այս եկողը չես...
 Ժամացո՛ւյցն եմ հանում հույսով,
 Իսկ նա խո՛ւլ,
 կտրո՛ւկ
 «չէ՛», «չէ՛»:

Դու գիտե՛ս, ժամացո՛ւյց, լսի՛ր,
 Լա՛վ է, որ չար խաղ չանե՛ս,
 Ես սովո՛ր եմ բարո՛ւն, լույսի՛ն,
 Չե՛մ սիրում, որ ինձ ծաղրե՛ն:

Դու գիտե՛ս, որ ամեն մի ժամն
 Ինձ հիմա դա՛ր է թվում,
 Էլ ինչո՞ւ՝ վիշտս ծաղրած
 Դանդա՛ղ ես այդպես գն՛ում:

Ժամն ի՞նչ խոսք՝ ժա՛մ է կյանքում,
 (Ես գիտե՛մ, դու չե՛ս սիրում)
 Բայց եղի՛ր գոնե քնքո՛ւշ,
 Հոգատար վշտի՛ն, սիրո՛ւյն:

Վայրկյանո՛վ, ժամո՛վ տարված
Ինչո՞ւ շոր լինել այդքան,
Եվ մարդու թեին փարված՝
Նրա ջերմ սիրտը չզգա՛լ:

Ահա՛ նա... տանջե՞մ հիմա,
Զրկե՞մ քեզ սիրո ժամից,
Ուղո՞ւմ ես...

«չէ՛» «չէ՛»,
դե լա՛վ,

Մնա՛,

բայց դանդա՞ղ սահիր:

1944

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԵՐԳԵՐ

Հատիկին

1.

Չէի մտածել ես քո մասին,
Եվ քեզ ոչ մի երգ չէի գրել,
Բայց դու ժպտացի՛ր, եկա՛ր, Հասմիկ,
Եվ ես անգո՛ր եմ քեզ շփրել:

Գուցե հենց լավն էլ ա՛յս է, անգի՛ն,
Որ ողջը եղավ այսպես հանկա՛րժ,
Գաղտնի՛քն է միայն գերող կյանքում,
Եվ անցողի՛կն է միայն պայծառ:

2.

Ինչի՛ս է գարնան այս մանուշակը կապույտ՝
Երբ ի՛մն են քո կապույտ աչքերը,
Ինչի՛ս են ջրերը և ծառե՛րն այս դանդուր
Երբ դու կա՛ս,
 Ժպտո՞ւմ ես,
 Եկե՛լ ես:

Վարդերը ծաղկո՞ւմ են — վարդերը խաբո՞ւմ են,
Վարդավա՛ռ են միայն շուրթերդ,
Ինչի՛ս են երգե՛րը, ներկե՛րը, հնչյո՛ւնը,
Երբ դու կա՛ս,
 Սիրո՞ւմ ես,
 Եկե՛լ ես:

3.

Արվե՛ստն ես սիրում դու՝ գեղեցի՛կ ու քնքո՛ւշ,
 Սիրո՛ւմ ես լուսեղեն արե՛ր,
 Երկի՛նքը կապուտաշ, ծովե՛րը մրրկուն,
 Եվ գարնան ծաղկազարդ ծառե՛րը:

Ի՛նձ սիրիր, իմ երգի՛ն տուր սերըդ՝ անգի՛ն իմ,
 Պոետի սրտի՛ն տուր քո սե՛րը,
 Եվ քո՛նը կլինեն՝ արվե՛ստը, երկի՛նքը,
 Ծովե՛րը, արե՛ն ու ծառե՛րը:

4.

Գարո՛ւն, առա՛ջ էլ գեղեցիկ էիր,
 Թե նո՛ր, նո՛ր այսպես դու Հասմիկացա՛ր,
 Ծառե՛ր, առա՛ջ էլ դուք ծաղկում էիք,
 Թե նո՛ր ծաղկեցիք ու պայծառացա՛ր:

Երկի՛նք, առա՛ջ էլ դու կապույտ էիր,
 Թե՛ նրա աչքի ցոլա՛նքն ես պայծառ,
 Սի՛րտ իմ, առա՛ջ էլ դու երգում էիր,
 Թե՛ նո՛ր, նո՛ր այսպես բանաստեղծացա՛ր:

5.

Այս մայիսի նման մայիս
 Չէ՛ր գովերգել և Սաադին,—
 Աշխա՛րհն արար սիրահարվի՛
 Վարդն ու ծաղիկը չի՛ հատնի:

Վարդերի հետ նա իմ սրտին
 Սե՛րն է բերել այս աղջկա,
 Չէ՛, վկա՛ է և Սաադին
 Այս գարնանը՝ աշուն չկա՛:

6.

Զանգակածաղի՛կ անձայն զնգո՛ւմ ես,
 Բարդի՛, խշշո՛ւմ ես, ինչո՞ւ,
 Ո՞ւմ ես կարկաշով կանչում, Զանգո՛ւ իմ,
 Այգիներ՝ ո՞ւմ եք կանչում:

Ա՛խ, դուք լսե՛լ եք, դուք իմացե՛լ եք,
 Մեր սիրո ուխտը թաքուն,
 Հասմիկ, լսո՛ւմ ես, լսո՞ւմ ես սեր իմ՝
 Հարսանիքի՞ են կանչում:

7.

Քե՛զ՝ գարնան երգե՛րն այս,
 Առաջին իմ սե՛րը,
 Հույզերիս զանգվային հեղե՛ղը,
 Թող քշի՛ նա, տանի՛
 Սիրերգները իմ հին,
 Հեղեղի՞՝ ինչ առաջ եղե՛լ է:

Դո՛ւ մնաս, միայն դո՛ւ
 Նո՛ր սիրո իմ արտույտ,
 Մնան քո կապուտակ աչքե՛րը,
 Հիմա քե՛զ եմ սիրում,
 Հիմա քե՛զ եմ գրում,
 Հիմա քո՞նն են բոլոր երգերըս:

ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ

1.

Թե հա՛ւք է մեր սե՛րն, անգի՛ն,
Ես ու դու՝ թեե՛րն ենք նրա,
Լինե՛նք երկու թե՛ հավքի՛ն,
Թող թռչի՛ անգամ ու զվարթ:

Եթե դո՛ւ դավե՛ս խոսքի՛դ
Եվ կոտորե՛ս մի թե՛ք նրա,
Ասա՛, էլ ինչպե՛ս թռչի՛,
Մի թևո՛վ խեղճը ո՛ւր գնա,

2.

Ձյուճի՛ ու սառցի՛ միջի՛ց
Ձնծաղկի՛ բույրո՛վ ես ծաղկե՛լ,
Սիրո՛վ է հարբե՛լ հոգի՛ս
Խենթացե՛լ տեսքո՛վ քո շքեղ:

Ուղո՛ւմ եմ գրե՛լ սիրո՛վ
Եվ առնե՛լ կարո՛տըս լրի՛վ
Ափսո՛ս, որ ձյուճի՛ սովո՛ր
Կխամբե՛ս սիրո՛ իմ հրից:

3.

Քո սե՛րն իմ կյանքի ճամփի՛ն
Ձմեռվա՛ կրա՛կ է վառել,
Կրա՛կ էր տենչո՛ւմ հոգի՛ս,
Մոլորվե՛լ շվա՛ր է դառել:

Մոտի՛կ թե կանգնի՛ կողքի՛դ,
Կվառվի՛, մոխի՛ր կդառնա,
Հեռո՛ւ թե կանգնի՛ մի քի՛չ,
Այս ցրտի՛ն դժվա՛ր դիմանա:

1944

Անտիփոն

Եթե երա՛զ էր տեսնում քո հոգին,
Բիրտ արթնացումի համար այս, ների՛ր:

Թե սրբութ՜յուն էր որոնում անկիրք՝
Ների՛ր այս մեղքը, որ հոգուդ բերի:

Թե ցնորք սե՛ր էր երազում անբիծ՝
Ների՛ր սիրո մահ բերող խոսքերիս:

Ներիր հրդեհն այս, որից այրվեցին՝
Թիթեռնե՛րը քո լուսե տենչերի...

Ների՛ր և ոչ ինձ սիրի՛ր, ոչ ատի՛ր՝
Անե՛ծք կա սրտին բանաստեղծների:

Ինձ սի՛րտ է տրված, որ սերը երգի, *գրա*
Սակայն սեր չզգա՛... *բայց չեմ կարող*
Ների՛ր սիրելիս

1944

Գ Ա Ձ Ե Լ

Մի կնոջ

Ես գիտեմ, որ քե՛զ են երգել մինչև այսօր
Պոետները բոլոր՝ Սայաթ-Նովա՛, Նազո՛ն,

Որ քո տեսքից հարբած՝ քեզանո՛ւ են այրվել,
Եվ չե՛ն հասել սիրույդ՝ Սայաթ-Նովա՛, Նազո՛ն,

Եվ մնացել կարո՛ւտ՝ կարոտից ե՛րգ գրել,
Եղել անբա՛խտ ու մեծ՝ Սայաթ-Նովա՛, Նազո՛ն:

1944

ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԳ

Իջել է ձյունը քարե մայթին
Եվ ծածկել իր տակ փոշի ու ցեխ,
Մոռացման ձյո՛ւնն է իջել սրտիս՝
Եվ հին հուշերըս իր տակ ծածկել:

Իջե՛լ է նա նեղ քո ուսերին
Եվ թարթիչները քո զարդարել,
Կարծես իջե՛լ ես հեքիաթներից՝
Քայլող արձա՛ն ես դու մարմարի:

Սիրտըս մաքո՛ւր է այս ձյունի պես,
Ե՛կ, սրտի՛ս միջով խաղաղ քայլիր,
Գարունքի՛ց անգամ կուղեմ զրկվել,
Միայն թե հետքը քո չհալվի՛:

1943

ԱՊՐԻԼՅԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

Ապրիլ է ջինջ՝ առուների կանաչ ամփին,
Ծաղկե՛լ են բիլ ծաղիկները մանուշակի.

Հոսաբացի մարգարտաշար ցողով ծածկված՝
Քո՛ւն են մտել վարդերը ալ՝ դեռ չբացված:

Մայի՛ս կգա, բայց երբ քնքուշ վարդը բացվի
Էլ չե՛ն լինի ծաղիկները մանուշակի.

Մանուշակի՛ պես՝ իմ սերը մենա՛կ մնաց
Ե՛րբ կբացվի քնքուշ սիրույդ վարդը քնած:

1940

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գարնան ծաղկաբույր ու հստակ ցողով
Նորքը լվացվեց ու պայծառացավ,
Լեռներից իջնող հովերի թևով
Աչքերը սրբեց — ու կանաչ հագած
Նայո՞ւմ է իրեն երկնի հայելում
(Ուր ծիածանը ցոլքն է նրա...)
Եվ անձրևով իր վարսերը սանրում՝
Մշուշի քողը ուսերի վրա:
Սանրո՞ւմ է , դողո՞ւմ, սպասո՞ւմ է նա,
(Սիրող աղջիկը ինչպե՞ս չհուզվի)
Ոսկե վարսերը ուսերին փռած՝
Արև՞ն է իջնում լեռների ուսից:

1941

ՆՐԳԵՐ, ԳՐՎԱԾ ԼՈՌՈՒ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ

«Այս Լոռու ձո՛րն է», ուր երկինքն ի վեր,
Լեռնե՛ր կան խրոխտ, անտառնե՛ր վայրի,
Նրանց երգերի արքա՛ն է ծնել,
Երգով շունչ տվել հողի՛ն ու քարի՛ն:

Երբ Թումանյանը աշխարհում չկար՝
Մի՞թե Լոռու սեգ լեռները կային:

Լոռու լեռներում՝ անտա՛ռ կա կանաչ,
Կանաչ անտառում՝ մշո՛ւշ կա կապույտ,
Կապույտ մշուշում՝ ծառե՛ր կան խաղաղ
Ու ծառերի տակ՝ վճի՛տ մի աղբյուր:

Երբ ջո՛ւր հմ խմում՝ ինձ թվում է, թե
Թումանյանի ջինջ երգե՛րն հմ կարդում:

Հալա՛րտ են Հայոց կոթողները վեհ,
Արծիվների պես ժայռերին կպած,
Մեր երկրի նման՝ ավերվո՛ղ հավետ,
Բայց և հավիտյան կանգո՛ւն ու հալա՛րտ:

Ես համբուրո՞ւմ հմ վանքերն այս ավեր՝
Որպես սիրեցյալ մեռյալի ճակատ:

Այրվո՛ւմ են լեռան լանջերը կանաչ,
Դայրամուտային արևի բոցում,
Ամպ—եղնիկները փախչո՞ւմ են հարամ
Ճերմակ բաշերը կրակով օծուն:

Մշուշը՝ ծո՛ւփն է հրդեհից ելած,
Որ օրորվում է անտառի ծոցում:

Թե շիրիմնե՛ր են սեգ լեռները մեր՝
Սուղված երկնքի կապույտում հստակ,
Թե նաիրական պոետներն են մեծ՝
Անհուշ դարերից հանգչում նրանց տակ,
Հավատա՛, վարպե՛տ, շիրիմի՛դ վայել՝
Մասիսի՛ց բացի ուրիշ լեռ չկա:

Ինչ լա՛վ է մենակ Կոմիտաս լսել,
Երբ հովը դրսից երգե՛ր է բերում,
Երբ մթնշա՛ղ է լեռներում լուսե
Եվ այնպես քա՛ղցր են մոտիկն ու հեռուն:
Երբ որ շգիտե՛ս՝ լե՛ռն է երգի մեջ,
Թե՛ երգն է ծնվում կապույտ լեռներից:

Երբ մանո՛ւկ էի, այդի գնալիս
Հե՛տք կքաշեի ճիպոտով փոշում,
Մարդ ու անասուն տո՛ւն կդառնային,
Հետքը կջնջվե՛ր ճամփեքի փոշում:
Այդ հետքի՛ նման՝ մանկությունս անցավ,
Հի՛ն Աշտարակի ճամփեքի փոշում:

Սե՛ր է շնչում նշենին կանաչ՝
Թեքված անտառի կապույտաչ լճին,
Ժպտո՞ւմ է լիճը աղջկա նման՝
Գրկած նշենու ցղանքը վճիտ:
Ինչպես շուրթե՛րը համբույրից առաջ՝
Դողո՞ւմ են նրա ալիքները ջինջ:

Սիրտըս՝ վիրավոր եղնիկի նման,
Թարտո՛ւմ է ձեր դաշլալից քնքուշ
Ինչո՞ւ ես լալիս, հայրենի՛ նվազ,
Հայրենի՛ երգեր, ինչո՞ւ եք տխուր:

Տխուր եք եղել այդպես շարունա՞կ,
Թե՛ Կոմիտասի կորուստն եք սգում:

Երկի՛ր իմ, քեզ մոտ՝ կարոտո՛ւմ եմ քեզ,
Ես ինչպե՛ս ապրեմ քեզանից դատված,
Քեզնո՞վ է հոգիս իմաստուն ու վեհ,
Քեզնո՞վ են շնչում երգերըս պայծառ,

Թող օրհնյա՛լ լինի հանդիպումը մեր
Եվ անջատումը՝ հավիտյան անցա՛ծ:

Երգե՛ր իմ, ինչքան բախտավո՛ր եք դուք,
Դուք պիտի ապրե՛ք ու հասնեք գալիք,
Լոկ ե՛ս կմեռնեմ, կթաղվե՛մ ճամփում՝
Անցվորի նման կանցնե՛մ աշխարհից:

Դուք ինձնի՛ց առաք շնորհն այդ կյանքում,
Նրգե՛ր, ինչքա՛ն եմ ես ձեզ նախանձում:

Ամպերի նման, որ լեռան լանջից
Չվում են դեպի դաշտերը զվարթ,
Ես հեռանո՛ւմ եմ ձեր կախարդ գրկից՝
Հայրենի՛ լեռներ, դուք բարո՞վ մնաք:

Երթամ ամպի՛ պես՝ ձեր սերը սրտիս՝
Երգե՛ր անձրևեմ աշխարհի վրա:

1940 Դսեղ

ԷՄԻՆ - ՆԱՄԵ

(Ռուբայաթներ)

Ամեն անգամ երբ թարթում ես
Քո դավաճան աչքերն անուշ,

Գող թարթիչներըդ իմ սրտից
Մի տարվա կյանք են գողանում,

Եվ ուզում ես, որ ե՛րգ գրեմ,
Երգով գովեմ աչքե՛րը քո,

Ես գողության համար գողին
Ինչպե՛ս գովեմ էս աշխարհում:

Եթե կրա՛կ լիներ սերը՝
Սիրով լցված էս աշխարհում,

Սիրո տանջանքն ու վշտե՛րը՝
Թե ծո՛ւխ լիներ էս աշխարհում,

Երկինք-գետին ծո՛ւխ կալատեր,
Չէ՛ր երևա ճար ու ճամփա,

Եվ Կուրացած չէի՛ տեսնի
Քեզ ծո՛ւխ լցված էս աշխարհում:

Գիշերն իջավ ու շո՛ւտ անցավ՝
Եվ մեր սերը մնաց կիսա՛տ,

Ձմռան երկա՛ր գիշերն անցավ՝
Բայց մեր սերը մնաց կիսա՛տ,

Ա՛խ, ամենից երկա՛րն էր նա
Գիշերների մեջ ողջ տարվա,

Գիշերն ինչո՞վ է մեղավոր՝
Սե՛րն էր երկար... մնաց կիսատ:

Գողությունը մե՛ղք է անգութ՝
Կյանքում ոչինչ մի՛ գողանա,

Գևորգ էմի՛նն է խրատում՝
Կյանքում ոչինչ մի՛ գողանա,

Թե ուզում ես գողանաս էլ՝
Սի՛րտ գողացիր միայն կյանքում,

Որ և գո՛ղը լինի ուրախ
Եվ սրտի տե՛րը գոհանա:

Եղնի՛կ ես դու՛ անտառի մեջ,
Թափա՛րդ ունի հազար որսկան:

Ձուկ ես ոսկե՛ ծովերի մեջ
Ուռկա՛ն ունի հազար որսկան,

Ես ի՞նչ անեմ, քնքո՛ւշ աղջիկ,
Ինչպե՛ս պահեմ քեզ ինձ համար,

Դու գեղեցի՛կ սիրո մի որս՝
Եվ աշխարհում հազար որսկան:

Կանա՛շ, կանա՛շ սեղերի մեջ՝
Կակա՛շ էիր կարմիր շորով,
Այրվո՛ւմ էին կանաչները՝
Դու բո՛ց էիր կարմիր շորով,
Ինչպե՛ս մատներըս շայրվեցին,
Իմ շուրթերը ո՞նց դիմացան,
Երբ արե՛ն իսկ՝ յոթ սար հեռու՝
Հրդեհվե՛լ էր սիրույդ հրով:

Վառ վարդերը նորքի լանջին
Գարնան հովից բա՛ց են լինում,
Սեղ ու ծաղիկ, շուշա՛ն, նարգի՛ղ
Գարնան ցողից թա՛ց են լինում,
Դու իմ սիրո միա՛կ դարուն,
Ո՛ւր գնացիր ամառ շեղած,
Իմ աչքե՛րը՝ քո աչքերին՝
Հիշեցի՛ն ու լա՛ց են լինում:

Թեքվե՛լ էիր երգիս գրքին՝
Երգիս ընկավ ստվերը քո
Ինչպես սիրույդ լույսը՝ սրտիս՝
Երգիս ընկավ ստվերը քո,
Եվ դրանից հետո կյանքում
Ո՛ւր էլ գնամ, ի՛նչ էլ գրեմ,
Երևո՛ւմ է ամեն տողում՝
Երգիս ընկած ստվերը քո:

Հրդեհվե՛լ էր ալ վարդենին,
Ու վառվո՛ւմ էր սիրո հրով,

Առուն վազե՛ց ու պաղ ջրով
Ուղեց մարել բո՛ցը սիրո,

Վարդի շողքը առվի՛ն ընկավ՝
Ընկավ առվի զուլա՛լ ջրին,

Ա՛խ, դնո՛ւմ էր հանգցնելու՝
Ի՛նքն է վառվում նրա սիրով:

Հին հուշը սե՛րն է նորոգում՝
Լացով սերըդ չե՛ս մոռանա,

Ա՛խ, իզո՛ւր ես դու հեկեկում՝
Լացով սերըդ չե՛ս մոռանա,

Ծաղկած վարդի բոցի վրա
Երբ անձրև է իջնում վերից,

Բոցն ավելի՛ է բորբոքվում՝
Լացով սերըդ չե՛ս մոռանա:

Ծովին ի՛նչ՝ թե իր ջրերով
Թեթև ու սեզ նա՛վ անցավ,

Ջրերին ի՛նչ՝ թե իր ճամփեն
Նավը վա՛տ, թե՛ լավ անցավ,

Ծո՛վ է հոգին բանաստեղծի
Ծովի նման՝ լա՛յն ու խո՛ր

Մեծ հոգուն ի՛նչ՝ թե իր միջով
Հազար դավ ու ցա՛վ անցավ:

Լուսի՛ն էին ազգերն ամեն՝
Ամռան Լուսի՛ն էին լրիվ,

Շողո՛ւմ էին դաշն ու խաղաղ՝
Իրենց երկրի Լույսով լրիվ,

Ա՛խ, նրանց պես իմ ժողովուրդն
Ինչպե՛ս շողար դարերի մեջ,

Իմ ժողովու՞րդը հնամյա՝
Աստղերի պես ցաք ու ցրիվ:

1940—5 թ. թ.

ԽԱՌՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՄԱՍԻՍԻ ԽՈՍԲԸ

(Լենինի արձանի առաջ, Երևանում)

— Ի՞նչ ես նայում, Հայո՛ց պոետ,
Իմ ձյունեղեն գազաթին,
Հավերժ կոթո՞ղ ես որոնում՝

— Տե՛ս արձանը դիմացիս:

— Այգաբա՞ցն ես ուզում տեսնել
Իմ գազաթին մի՛ նայիր,

Այս արևը ազատաբեր

Ծագեց երկրին՝ նրանից:

— Բարձր գազա՞թ ես որոնում՝

Բարձր եմ ես մեր լեռներում:

Գազաթն այս՝ ո՞ղջ տիեզերքի

Մարդկությա՞նն է երևում:

— Ի՞նչ են նրա մեծ մտքի դեմ

Իմ լավան ու շունչը քո,

Նա ընթա՞ցքն է ողջ պատմության

Փոխել՝ ջլուտ այս ձեռքով:

1944

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԵՐԳ

Ես սիրո՞ւմ եմ քեզ, Երևա՛ն քաղաք,
Կյա՛նք, արև՛ ու լո՛ւյս, ես սիրո՞ւմ եմ ձեզ,

Քանի դարո՞ւն կա, սե՛ր, ե՛րգ ու ե՛րազ
Կարո՞ղ է մահը իմ հոգին սանձել:

Կարո՞ղ է, թող դա՛, թող մշո՛ւշ բերի,
Թող թույն ու թախի՛ծ լցնի իմ սրտում,

Որ ես մռայլվեմ ու վշտին դերի
Մենակ ու լքված թափառեմ մայթում:

Թող դա՛, բայց դիտե՛, դիտե՛ մահը խեղճ,
Որ ինչքան մենակ ու տրտում լինեմ,

Հերիք է մի խո՞սք, մի սիրելի դե՛մք,
Նորածին մանկան ժպի՛տ մի բյուրեղ,

Մի չքնա՛ղ աղջիկ (թեկուզ ուրիշի՛),
Մի լա՛վ տող՝ գրված ուրիշի ձեռքով,

Եվ ես կգտնե՛մ կյանքում ինձ կրկին,
Կյանքը կպաշտեմ զրընգո՞ւն երգով:

Ի՛նչ փուլթ, թե աշխարհն՝ ապրող իմ երգում
Ինձ չի՞ ճանաչում և ինձ չգիտե՛,

Ես փոշու հատի՞կ արևի ցուքում,
Կյանք, արև՛ ու լո՛ւյս, ես սիրո՞ւմ եմ ձեզ:

ԳԻՇԵՐԵՐԳ

Արևը սուղվեց ծովում կապույտ
Եվ ծովը դարձավ հուր-հրեղեն,
Ալիքը ննջեց կանաչ ամիում,
Ննջեցին ամիում սեղ ու եղեգ:
Բարի գիշերը մոր քնքշանքով
Ամպ-վերմակ գցեց լեռան ուսին,
Արար աշխարհն է ննջել անդորր,
Ննջի՞ր դու, ե՛րգ իմ, ննջի՞ր իմ սիրտը

1941 Սևան.

Ա Շ Ո Ւ Ն

(Երևանյան սոցետ)

Ահա կրկին անձրև մեր մայթերի վրա,
Աբովյանի մուժուժ՝ անտուն ու որբ ծառեր,
Աֆիշներն են լալիս հին պատերի վրա,
Ջրհորդաններն անքուն ու տները քարե:
Աղջիկները ահա՝ տրիոլիտյան քայլով,
Մարմարեղեն դեմքին՝ անձրևների վռա՛լ
(Ա՛խ, ուղում եմ այնպես նրանց հետքով քայլել,
Թողնել գրքե՛ր ու դա՛ս և խե՛նթ լինել միայն...)
Տերևները ահա աշնան քամու առաջ՝
Շրջմուխի նման ամեն մայթով անցած,
Եվ իմ հոգի՛ն ահա՝ երգի քամուն տրված՝
Անձրևի՛ պես լացող՝ ծիածանի՛ց պայծառ.
Կրկի՛ն ահա անձրև... Եվ թվո՛ւմ է կրկին,
Թե Տերյա՛նն է լալիս «Մթնշաղ»-ի գրքից:

1938

Ա.Լ.Ա.ԳՅԱԶԻՆ

Քող թիթեռները սիրեն քո ծաղկո՛ւնքը վառ,
Եղնիկները՝ լանջերիդ ջրե՛րը բյուրեղ,
Սինամ հավքերը սիրեն երկի՛նքդ դվարթ
Ու մրրիկները խելառ՝ գազա՛թըդ ձյունե:

Բոլոր, բոլո՛րը նրանց և ծաղկո՛ւնքդ վառ,
Եվ գազաթնե՛րդ ձյունե, և ջրե՛րդ ջինջ,
Ես՝ փեշերիդ տակ ծնված մի խենթ սիրահար,
Քո «Մանիսե՛րն» եմ սիրում ու նրանց երգչին:

1941

ԳԱԶԵԼ ԳԱՐՆԱՆ

Նորքի կանաչ լանջերով ծաղկած դարունն էր շրջում,
Գարո՛ւն, քո քո՛ւյրն էր նա սեղ, դու մոռացե՛լ ես նրան:

Թեքվե՛լ էին ջրերին մանուշակները քնքուշ
Եվ ջուրը երգ էր ասե՛լ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Ծառերի առկ ծաղկադարդ շրջե՛լ էր՝ սերը սրտում,
Մի պատանի բանաստե՛ղծ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Համբուրե՛լ իր սիրունու շուրթերը նուրբ ու մաքուր,
Ու համբույրից խենթացե՛լ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Գուցե և չէ՛ր համբուրել, շրջե՛լ էր որբ ու անտուն՝
Խաղաղ ու լույս այն աչգո՛ւմ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Բայց այնքան լա՛վ էր ստում, քա՛ղցր էր այդ սուտը անսուտ,
Ու ինքն է՛լ էր հավատո՛ւմ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Ա՛խ, դարունն այդ լուռ անցա՛վ, թողեց երգե՛ր ու կարո՛տ,
Գարո՛ւն, քո քո՛ւյրն էր նա ջի՛նջ—դու մոռացե՛լ ես նրան:

Բայց շրջո՛ւմ է իմ հողում դեռ պատանին այն անհոգ,
Եվ երբ գարո՛ւն է գալիս—ես միշտ հիշո՛ւմ եմ նրան:

Մ Ո Ր Ս

Ես մտածո՞ւմ եմ, հաճա՛խ, հաճա՛խ,
Ի՞նչ խի՛նդ ես տեսել դու ինձանից,

Ինչի՛ համար ես տանջվել այսքան,
Եվ կրկին տանջվում այսպես, մայրի՛կ:

Երբ ըղձացե՛լ ես, որ աշխարհ գամ՝
Երկունքի ցա՛վ եմ տվել մարմնիդ,

Երբ տենչացե՛լ, որ հոգիդ կարդամ,
Եղել եմ անդես մի պատանի.

Իսկ երբ սպասե՛լ, որ մեծանա՛մ,
Եվ մեծացե՛լ եմ արդեն՝ արդեն,

Մոռացե՛լ եմ քեզ՝ երգով տարված,
Քեզ մենա՛կ թողել ու հեռացել:

Հիմա նայո՞ւմ ես տխուր այնպես,
Նայո՞ւմ ես այնպես անբառ ցավով,

Դու գիտե՛ս, որ իմ սերը արդեն,
Երգե՛րն են խլել այս՝ քեզ դավող,

Երգերը, որով գերված հաճախ՝
Անդես քո սիրույն մեղմ ու բարի,

Խոցե՛լ եմ այնպես հոգիդ պայծառ,
Եվ անսեր թողել քեզ աշխարհում:

Եվ խանդո՛ւմ ես, մա՛յր, իմ երգերի՛ն,
Աղջկան այս շար, աչքերով սև՝

Սպասե՛լով, որ այսքան տարի
Քեզ համար պահված խոսքը կասեմ:

Բայց ես լռո՛ւմ եմ... Ծա՛նր է այնպես
Այս լռությունը խոսքով ցրել,

Ես ամաչո՛ւմ եմ նստած քո դեմ՝
Հայացքըս գրքից բարձրացնել:

Իսկ երբ դալիս է աղջիկն այն գիժ,
Եվ կանչում, որ մենք պուրակ դնանք,

Ես նայո՛ւմ եմ քո վշտոտ դեմքին՝
Եվ կարմրո՛ւմ եմ մանկան նման,

.

Եվ սպասո՛ւմ ես դու ամեն օր,
Եվ ես ամե՛ն օր ինձ նախատում,

Որ վաղը կրկի՛ն լինեմ անհոգ՝
Եվ դու լա՛ց լինես ինձնից թաքուն:

1942

ՄԻ ՄԱՆԿԱՆ

Այսօրան հստակ ու խո՛ր աչքեր,
Այսպես շուրթե՛ր՝ նուրբ ու բյուրեղ,
— Ո՛վ է մայրըդ, քնքո՛ւշ մանկիկ,
Ի՞նչ երազից ես դու ծնվել:

Իրիկնամո՛ւտն է քեզ ծնել՝
Անտառների մութում կապույտ,
Ծաղիկների՞ց ես դու ծնվել,
Թե՛ անձրևի շիթից մաքուր,
Աղբյուրի՞ց ես ծնվել վճիռ՝
Աշնանային դիշեր մի՞ դուվ,
Թե՛ աստղերն են երկնքում ջինջ
Քեզ շունչ տվել իրենց լույսով:

Այսօրան հստակ ու խո՛ր աչքեր,
Այսպես շուրթե՛ր՝ նուրբ ու բյուրեղ,
— Ո՛վ է մայրըդ, քնքո՛ւշ մանկիկ,
Ի՞նչ երազից ես դու ծնվել:

1940

Ջ Բ Վ Ե Փ Ը

Լեռների մեջ՝ ծո՞վն էր խաղաղ,
 Ծովը՝ կապույտ ու ծիծաղկուն,
 Սեղ լեռների լանջին կանաչ
 վայրի վարդե՛րն էին ծաղկում,
 Եվ վարդերի ցուքից շիկնած,
 Ծովի սերը պահած սրտում,
 Հանդիպումի տենչից արբած՝
 Սարից գետա՛կն էր կարկաշում:

Աչքը հառած ծովին՝ ծփուն՝
 Նա դեպի ծո՞վն էր սլանում,
 Բաշ ու գլուխ քարին խփում,
 Խենթի նման փրփուր հանում,
 Իսկ լեռներում ծովը խաղաղ
 Ծփո՞ւմ էր ու աչքո՛վ անում
 Թե սիրո՞ւմ է միայն նրան՝
 Նրա եկած ճամփի՛ն նայում:

Եվ խռչո՞ւմ էր գետակը խենթ,
 Ինչքան գալիս՝ այնքան հարբո՞ւմ
 Ահա՛ կանաչ ափը արդեն,
 Ահա ծովի գի՛րկը կապույտ:
 Բայց... ի՞նչ գետ է այս անծանոթ,
 Գաղտադողի ծո՞վը թափվում,
 Ո՞ւմ է գերել ծովն իր սիրով,
 Ո՞ւմ է տվել սերը թաքուն:

Տեսաւ զետակն ու քարացաւ,
Խո՛ւլ մոնչաց սիրո ցավից,
Էլ ո՛ւր գնար սիրուց խաբւած,
Ո՛ր ծովն քնկներ սիրո ցավից...
...Վա՛յր նեւովեց նա ժայռի գլխից՝
Ինքնասպա՛ն եղաւ ձորում՝
Թողած առո՛ւն իր արցունքի
Բամբասանքից մամռած հողում:

1941—2

ԽՆՁՈՒՑՔԻ ԵՐԳԵՐ

1) ՀԱՅՈՑ ԳԻՆԻՆ

Մի տնից չե՛նք՝ մի ձենո՛ւլ ենք,
Այս հին գինուց մենք գինո՛ւլ ենք,
Ջա՛ն, քե՛ֆ անենք, սիրով գովե՛նք
Արարատյան համո՛ւլ գինին,
 Խմե՛նք գինին, հայո՛ց գինին,
Արարատյան համո՛ւլ գինին:

Հեյ ջա՛ն, սեղա՛ն բերեք գինի՛ն,
Մեր սուրբ հողի արյուն՝ գինին,
Մեր արևո՛ւլ հասած գինին,
Ի՛նքն իրենով հարբած գինին,
 Խմե՛նք գինին, հայո՛ց գինին,
Ի՛նքն իրենով հարբած գինին:

Մեր արևո՛ւլ ենք հողն այս պահել,
Մեր քրտինքո՛ւլ ջրե՛լ, վարե՛լ,
Մեր ձեռքերո՛ւլ հողից քամել՝
Մեր հալա՛լ ու համեղ գինին,
 Խմե՛նք գինին, հայո՛ց գինին՝
Մեր հալա՛լ ու համեղ գինին:

Դե՛, վերջին խո՛սքն եկեք ասենք,
Եվ մի բաժա՛կ էլ դատարկենք,
Ով ոտքո՛ւլ էր եկել այստեղ՝
Թեալորե՛ց նրան գինին:
 Խմե՛նք գինին, հայո՛ց գինին՝
Անթևին թե՛ տվող գինին:

Ջա՛ն, ընկերնե՛ր գինի՛ լցրեք,
Թող ամեն մարդ ուրա՛խ լինի,
Ամեն օր շե՛նք լինի մեկտեղ,
Որ քե՛ֆ անենք, խմենք գինի՛։

Ո՛ւմ գավաթն է դատարկ այնտեղ,
Ո՛վ է կիսատ խմել գինին,
Թե ապրո՛ւմ ենք՝ ուրա՛խ ապրենք,
Թե խմո՛ւմ ենք՝ խմենք լրի՛վ։

Է՛յ, նոր գինու գավը բերե՛ք,
Կարմիր գինին թող փրփրա՛,
Ո՛վ է ասում հարբած ենք մենք,
Ողջ երկի՛րն է մեզ պես ուրախ։

Ո՛ւմ գավաթն է դատարկ այնտեղ,
Ո՛վ է կիսատ խմել գինին,
Թե ապրո՛ւմ ենք՝ ուրա՛խ ապրենք,
Թե խմո՛ւմ ենք՝ խմենք լրի՛վ։

Մեր երկիրն ու այս կյանքը նոր,
Մեր արյա՛մբ ենք մենք պաշտպանել,
Ջա՛ն թասերը լցնենք գինով,
Մե՛րն է ամեն քեֆ ու վայելք։

Ո՛ւմ գավաթն է դատարկ այնտեղ,
Ո՛վ է կիսատ խմել գինին,
Թե ապրո՛ւմ ենք՝ ուրա՛խ ապրենք,
Թե խմո՛ւմ ենք՝ խմենք լրի՛վ։

Է՛յ, թամաղա՛, հերի՛ք ճառես,
Չանձրանո՛ւմ է արդեն գինին,
Կենա՛ց ասա, կենա՛ց խմենք,
«Անո՛ւշ եղավ» — «Անո՛ւշ լինի»։

Ո՛ւմ գավաթն է դատարկ այնտեղ,
Ո՛վ է կիսատ խմել գինին,
Թե ապրո՛ւմ ենք՝ ուրա՛խ ապրենք,
Թե խմո՛ւմ ենք՝ խմենք լրի՛վ։

3) ՍԵՐՆ ՈՒ ԳԻՒՆ

Այսօր մեզ երանի՜ տվեք,
 Քան երեկ՝ ուրախ է ավելի,
 Լավ սեղան, լավ գինի՜ ունենք,
 Ու շքնադ աղջիկնե՜րն ավելի:
 Խմողին՝ գինի՜ն է անուշ,
 Սիրողին՝ համբու՜լքը ավելի:

Թունդ գինու մի շի՛շք սիրիր,
 Որ լա՜վ է՝ ջուր խառնած գավերից,
 Սիրում ես՝ թուխ աղջի՜կ սիրիր,
 Թուխ աչքն ու ունքե՛րը ավելի:
 Խմողին՝ թունդ գինի՜ն անուշ,
 Սիրողին՝ թուխ աղջի՜կն ավելի:

Խմո՛ւմ ես՝ մինչև վե՛րջ խմիր՝
 Կես թասով հային շի՛ վայելի,
 Սիրում ես՝ ողջ սրտո՞ւմ սիրիր,
 Մի սիրույն՝ յսթ սե՛ր տուր ավելի:
 Չխմես՝ փռժմանե՛լն է ուշ,
 Չսիրես՝ նրանի՜ց ավելի:

Խմիր, բայց գինուց մի՛ հարբիր,
 Որ գինին անո՛ւնդ չավերի,
 Թե սիրես՝ սիրույդ մի՜ խաբի,
 Եվ խաբվի՝ նրանի՜ց ավելի:
 Խմողի՝ ուրախն է անուշ,
 Սիրողի՝ ազնի՜վը ավելի:

4) ԽՆՁՈՒՅՔԻ ԵՐԳ

Ով վշտին հաղթեց — ուրախ կլինի,
 Նրա՛ն է վայել խնջույք ու գինի,
 Ջա՛ն գինի լցրեք — մեզ անո՛ւշ լինի,
 Վիշտը՝ հո՛ւշ լինի,
 Բախտն անո՛ւշ լինի:

Նկեք կյանքն ինչ տա, ոնց խաղող քամենք,
 Քամե՛նք, խնդության հուր գինի հանենք,
 Քառ-թասի զարկենք, ուրախ քե՛ֆ անենք,
 Վի՛շտն անգամ քամենք,
 Խնդությո՛ւն հանենք:

Ջա՛ն, խնդությունով՝ գինու պես հարբենք,
 Վիշտը՝ շշի պես քարին տանք ջարդենք,
 Մեր կյանքի գինին մինչև վերջ պարպենք,
 Վիշտը փարատենք,
 Խնդությամբ հարբենք:

Մա՛հն անգամ մեզ մոտ չի մտնի աշնժամ,
 Իսկ քեֆի ժամին թե ներս դա հանկարծ,
 Քե՛ֆ կանի մեզ հետ՝ ոխը մոռացած,
 Ու կերթա՛ հարբած,
 Մոլորած ճամփան:

ԿՈՄԻՏԱՍ

(Բեյքեր)

Յրբ ժողովուրդն ասածն պապակ
էջմիածին էր գնում ուխտի,
Հոկ դու ասածն տեղն իմացար՝
Ուխտ գնալով ժողովրդին:

«Գարուն էր... ու ձյուն էր անում»
Ծաղիկներն էր ծածկում իր տակ,
Ո՛նց պահեցիր այն ցուրտ դարում
Նրդի ծաղիկը սպիտակ:

Քո երգերի անձրևն է իմ
Հոգում գալիս շողշողալեն,
Ուռենու պես նրա առաջ
Խոնարհվե՛լ է հոգիս ջահել:

ՄԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆԻ ԳՐԳԻ ՎՐԱ

Քրոջըս՝ Հեղինեին:

Քո՛ւյրը կլինեիր իմ սիրելի,
Կլինեիր քեզ պես հստակ ու ջինջ,
— Թե լինեիր պայծա՛ռ անկարելին՝
Վահան Տերյանը ծնվեր աղջիկ:

Տերյանի նմա՛ն կլինեիր,
Թափանցիկ ու խո՛ր՝ նրա նման
— Թե լինեիր պայծա՛ռ անկարելին՝
Քո՛ւյր իմ, ծնվեիր կյանքում տղա՛:

Նույն երազների ցո՛ղն է քնքուշ
Իջել քո հոգու տխուր ծաղկին,
— Տերյանի երգում՝ քե՛զ եմ զգում,
Քո մեջ՝ Տերյանի ե՛րգը անդին:

1940

ԱՔՈՎՅԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԵՏՐԵՐԸ

Ռուբեն Զարյանին

...Զեղ ցո՛ւյց կտայի՝ ինչ երգ գրելիս
Հրաշքի նման աչքիս դեմ ցոլաց,
Եթե ես նրանց կյանքում տեսնեի
Եվ չի՞նեին տիրոջ պես կորած:
Գուցե չե՛ն եղել, գուցե և չկա՛ն,
Բայց տեսնում եմ ես այնքա՛ն, այնքան պա՛րզ
(Ինչպես այս երգը՝ դեռևս կիսատ)
Հին տեսարանները նրա Գորպատյան...

.
Ահա սեռաշար ու խոհուն գրեր,
Գոթական գրեր՝ օտա՛ր ու խրթին,
Պատգամներ հատո՛ւ և խորո՛ւնկ և վե՛հ
Բխած Պարրոտի հայրական շուրթից,
Իմաստուն խոսքե՛ր, խոհե՛ր ու մտքե՛ր
Աշխարհի՛ մասին, հողի՛ ու մարդո՛ւ,
Իսկ լուսանցքներում՝ գողտրի՛կ ու անտե՛ս,
Ինչպես ծաղիկներ՝ ցորենի արտում,
Հայերեն գրված մի քանի խոսքեր,
Որ արտի միջից գոթական գրի,
Օրորվո՛ւմ են մեղմ ու բուրում կարծես
Հեռո՛ւ մի երկրի բուրմունքով թովիչ:
Հայերեն խոսքե՛ր... ո՛վ գիտե, թե ի՛նչ
Վաղուց մոռացված մի երգի տողեր,
Մի «Հոռովելի» լեռնային մրմունջ,
Կամ շորորացող մի տխուր «Շողեր»
Մի կաթիլ արցո՛ւնք՝ կարոտած գրչի..
Եվ երբ նայո՛ւմ ես գրերի արտին՝
Ձանդո՛ւն է խշշում տողերի միջից
Ու Քանաքեռից կանչո՛ւմ է բարդին —

• • • • •
• • • • •
Ձեզ ցո՛ւյց կտայի, ինչ երգ գրելիս
Հրաշքի նման աչքիս դեմ ցուաց,
Ս.վա՛ղ, թերթերը նրանց սիրելի՝
Կորա՛ծ են տիրոջ շիրիմի նման:

1941

ԱՐՈՒՍ ՈՍԿԱՆՅԱՆԻ ԴԱԴԱՂԻ ԱՌԱՋ

Կարծես թե ժպտո՞ւմ ես դեռ ուրախ,
Կամ բեմում դեղիրան նազո՞ւմ ես,
Ամեն դեր քեզ համա՞ր էր գրված,
Ամեն դեր՝ քեզ այնպե՛ս սաղո՞ւմ էր:
Նվ այնպես լա՞վ էիր դու խաղում,
Այնպես ջե՛րմ, անդո՛ւսպ ու կանացի՞,
Ո՞վ տվեց քեզ այս դերը մահու,
Նվ ինչո՞ւ, դու ինչո՞ւ խաղացիր:

.
Դու՝ կյանքի՞ց էլ զվարթ ու թեթև,
Մեռյալի դերո՞ւմ ու դադաղո՞ւմ,
Թո՛ղ, Արո՛ւս, դերն այս չի՞ սաղում քեզ՝
Առաջի՞ն անգամ վա՛տ ես խաղում:

1943 22/VII դերեղմանատուն.

Չ Ո Ն ԳԵՂԱՐԴԻ ՎԻՄԱՓՈՐԻՆ

Ով էլ որ լինես, վարպե՛տ անանուն,
Գիտե՛մ, դարերում տանջվա՛ծ ես եղել,
Կրե՛լ ես սգու բռնություն անհուն
Ու տառապանքի ժայռե՛ր ես կրել:

Ով էլ որ լինես, դիտե՛մ, այս կյանքում
Չի՛ սիրել ոգիդ՝ փականք ու զնդան,
Հոկ ազատության բրի՛չն ամրակուռ
Կարող էր փշրել ժայռը հորտության:

Ով էլ որ լինես, ծաղրե՛լ են, դիտե՛մ,
Քո տենչանքը հին աշխարհի բանտում,
Եվ վանքի այս սուրբ ավազանի պես
Արցո՛ւնք ես կրել հսգուդ մեջ թաքուն:

Ով էլ որ լինես, վարպե՛տ նաիրյան,
Բոլոր դարերում ու տարիներում,
Թող օրհնյա՛լ լինի քո վաստակն անմահ,
Եվ քո՝ ժա՛յռ դարձած տքնությունն անհուն:

1940

ՀԱՍՈՒՆԱՑՈՒՄ

Խաղո՛ւմ էին դաշտերում աղջիկները պարմանի
Եվ նրանց մեջ մեկը կար՝ ձյունամարմին ու ճկուն:

(Օ՛, առաջին աիրո տենչ՝ անկատա՛ր ու անմարմի՛ն,
Որի կսկի՛ծը անգամ՝ երջանկությո՛ւն է կյանքում):

Լողո՛ւմ էին լճակում լողուհիները անհոգ
Եվ նրանց մեջ մեկը կար՝ գալարվո՛ղ ու բոցարյուն,

(Օ՛, բնության մեծ խորհուրդ, որ մարմինները այրվող
Երազներից անմարմին՝ դեպի վայե՛լքն ես տանում):

Շրջո՛ւմ էին պուրակում կանայք շքեղ ու նազուն
Եվ նրանց մեջ մեկը կար՝ որ դո՛ղ զգաց կրծքի տակ:

(Օ՛, պոետի և աստծո արարչական հիացում,
Որ աշխա՛րհ ես ստեղծում՝ աշխարհի մեջ անվախճան):

Օրոցքներում լուսեղեն՝ աչքերի մեջ ծիածան՝
Օրորվո՛ւմ են գալիքի մանուկները ոսկեծամ:

ԵՐԳ ԽՈՀԻ ՄԱՍԻՆ

Ըստ Դյոքեի)

Բարձր լեռան ձյունոտ գլխի՝
Սալառնո՛ւմ էր արծիվը սեզ՝
Արեգակի շողը կտցին,
Եվ ուսերին ամպերը սկսեց
Անսահմա՛ն էր նրա հոգու
Լայնությունը՝ որպէս երկինք
Դեռ չէր ճախրել ոչ մի թռչուն
Նրա թևի թողած հետքից:

Աշնան տխուր մի իրիկուն՝
Թռչնոտ մի նետ խոցե՛ց նրա՝
Եվ կրծքին վերքը մահացու՝
Գահավիժե՛ց նա լեռն ի վար:
Հազար վայրի ծաղիկ ու սեզ՝
Ցո՛ղ լացեցին նրա վերքին,
Ծեր անտառը խուլ հառաչեց
Եվ լեռները մղկտացին:

Բայց երբ թևը սեղմած վերքին՝
Նա վե՛ր ճախրեց ցավը զսպած,
Էլ չհասա՛վ լեռան գլխին
Եվ երկնքին ջինջ ու հստակ:
Թառե՛ց նա սեզ ժայռի վրա՝
Որպէս վշտի հպարտ արձան,
Եվ արցունքոտ աչքում նրա՝
Ծիածանվե՛ց մահը անձայն:

Բլուրների կանաչ լանջից,
Աղավնիներ՝ եկան թեթև,

— Յ՛, լեռների հալա՛րտ արծիւ,
Ի՞նչ ես տխուր դու թեքել:
Ահա դաշտեր՝ անծիր ու լայն,
Կանաչ մարդե՛ր, սե՛ղ ու ծաղի՛կ,
Ապրի՛ր այստեղ մեզ պես խաղաղ
Եւ ձագերիդ ու քեզ պահիր:

Անտա՛ռն ահա կախարդական,
Խաղաղ բնե՛ր, ո՛րս ու բարի՛ք
Հեռո՛ւ հալեալ ահից անկման,
Կործանումի՛ց ու սե մահի՛ց:
Ապրի՛ր մեզ հետ այս անտառում
Երջանկալե՛տ ու ապահով,
Եւ չի՛ անցնի մահն աշխարհում
Քո դնացած ճանապարհով:

Լսեց նրանց արծիւն աղատ
Ու փակելով աչքը մահից՝
— «Իմաստությո՛ւն — վշտով ասաց
Դու դատում ես ոնց աղավնի»:

1938

ԴԻՍՏԻՔՈՍՆԵՐ

«Ճանապարհն ընթացի է»
Լաո Յգի

Դու ճգնում ես համոզել, որ սա ջո՛ւր է սառնորակ,
Ուշացե՛լ ես, բարեկա՛մ, գոլորշի՛ է նա արդեն:

Կարծում էիր ո՛ւժն է լոկ, որ շարժում է ամեն ինչ,
Շարժո՞ւմն է ուժը ծնում, իմ իմաստո՞ւն բարեկամ:

Դու ուզում ես, որ «այսօր»-ն անհունորեն՝ երկարի՝
Երբ «երեկվա» ու «վաղվա» կուլի վայրկյա՛նն է նա լոկ:

Դու ուզում ես անցյալը կրկի՛ն տեսնել ընթացքում՝
Զուրը կամուրջի տակով մի անգա՛մ է լոկ անցնում:

Ի՛նչ հնչյուններ ու գույներ կան զեփյուռում այս թեթե,
Ե՛րբ մեր հոգին կըմբռնի ամբողջ հմայքը նրանց:

Լուսե բո՛ց ես դու կյանքում, բորբոքվո՞ւմ ես ու մարում,
Եվ հուշը քո՝ ծո՞վսն է լոկ, որ մնում է աշխարհում:

«Անկարո՞ղ ես ոտք դնել՝ երկու անգամ նույն ջրում»,
Ո՛տքն էլ նույնը չի մնում, Հեղա՛դայի իմաստուն»:

Ա՛րե, հպա՛րտ ես դու միշտ քո լույս տված աշխարհով,
Ի՛նչ կլինեն փառքը քո՝ թե երկի՛րը չլինեն:

Բարձր լեռները հավետ ձյունե փառքով են պատած,
Մեզ ու ծաղիկ՝ ցած լեռան գաղաթի՛ն են կանաչում:

Սաղմի մահը արգանդում անքննի՛ն է ու խրթի՛ն,
Կյանքն ու մահը այդ պահին՝ գեռ հավասա՛ր են իրար:

ՊՈԵՄՆԵՐ ՈՒ ԲԱԼԼԱԴՆԵՐ

ՏԵՐՅԱՆԻ ՄԱՀԸ

Թեքի էր արվեստն իմ խնդում,
Իսկ կյանքս այնպես դժվարին էր..
Վ. Տերյան

Նվարդ Տերյանին և Անահիտ Շահիջանյանին

«...Կրակն այրվում է հիվանդ սրտիս պես,
Ծուխն անհետանում՝ հուշսերիս նման,
Պոետ մի հիվանդ, անտո՛ւն ու անտե՛ր,
Գիտե՛մ ես, դիտե՛մ, կորա՛ծ եմ, կորա՛ծ:
Գո՛րդ է այս պատին՝ մանկությունս է թե,
Գանձա՛... արոտնե՛ր... սրնդի նվա՛դ,
Դու լա՛ց ես լինում, Անահի՛տ, արդեն,
Բայց ինչի՞ համար, ասա՛, ո՛ւմ համար:
Հագցրո՛ւ ինձ... Սիրտս այրվում է,
Սակայն

Դրսից սառչո՛ւմ են ձեռք ու ոտքերըս,
Ասա՛, Անահի՛տ, մեռնե՛լն է դժվար,
Թե՛ մերձավորի մահը տեսնելը:
Կրակը վառի՛ր...
Ինչպե՛ս, չի՞ հանգել,
Ինչո՞ւ ինձ թվաց հանգչո՛ւմ է, մարո՛ւմ..
Նստի՛ր Անահիտ ինձ մոտի՛կ, այսպե՛ս,
Ո՛վ էր շշնջաց, այնտե՛ղ՝ խավարում:
Օ՛, ո՛չ, մի՛ նստիր,
Բայց և մի՛ գնա,
Նվազի՛ր, այսպե՛ս, ինչ լա՛վ է հիմա,
Դու լա՛ց ես լինում, մոռացե՛լ ես դու,
Որ պիտի լինենք «անհոգ ու զվա՛րթ»:

Հացը թե կյանքի՛ն, թե մահին է վատ:
Քո մեջ մի կյանք կա, ծնվող մի նվա՛րդ,
Գուցե և Արա՛ն դանդրահե՛ր, պայծա՛ռ,
Մի՞թե չպիտի տեսնեմ ես նրան:
Նվագո՞ւմ ես դու,

Թե՛ հողմ է դրսում,
Հեռախոսո՞վ, ի՞նձ, ես, հիմա՛, հիմա՛,
— Ընկե՛ր Ուլյանով, Տերյա՛նն է խոսում՝
Պոետը տանջված երկրի նաիրյան:
Կա՛ Հայաստանը, հրաշքի՛ պես նա
Կելնի Փարվանա լճակի տակից,
Ինչ եմ ես գրո՞ւմ,

— Դեկրե՛տը ահա՛
Իմ ամենամեծ երգը տպագիր...

...
Ես հասկանո՞ւմ եմ լեզուն քաղաքի,
Լույսը լապտերի՝ գիշերվա միգում,
Հարազատ են ինձ քարերը մայթի
Եվ նրանք, որոնք խե՛նթ են ու անտուն,
Բայց ա՛յն, ինչ առաջ մոլժում վարդագույն,
Թվում էր ինձ ե՛րգ, հեքիա՛թ ու արվե՛ստ,
Հիմա մորմոքի՛ պես ուղիս փակում,
Իր մա՛ղձն է խառնում իմ հուլիսն ամեն:
Այս մեծ քաղաքի նրբանցքներում նեղ,
Ուր մենությո՞ւնն էր գերում ինձ առաջ,
Ես վի՛շտն եմ տեսնում՝ փողոց ելած մերկ,
Եվ քամու ձա՛յնն իսկ՝ թվում է հառաչ:
Եվ նոքա՛, որ ինձ երգ էին թվում՝
Ջահել ուսանողն ու պոռնկուհին,
Մեկը արյո՞ւն է թքում մայթերում,
Վե՛րք կա մյուսի կապույտ շուրթերին:
Եվ քո լապտե՛րը, քո լո՛ւյսը, Լենի՛ն,
Հասե՛լ է անգամ նրբանցքն այս խավար,
Հե՛գելի, Մարքսի՛ խոհուն էջերից,
Եվ Պրե՛սնյայից՝ մկրտված արչամբ,

Ինձ այս նոր ճամփան, քեզ մոտ է բերել,
Եվ Սմոլնիի ժխորն ամենի
Թեև հողուս մեջ դեռ երգ չի՝ ծնել,
Բայց վե՛հ է՝ բոլոր իմ հին երգերից:
Հիմա իմ երգը խա՛ղ է թվում ինձ,
Եվ մեղք՝ աշխարհի ու մարդկանց առաջ,
Եվ զգո՛ւմ եմ, որ վե՛հ է ավելի
Մա՛րդ լինել՝ թեկուզ կորած ու անհայտ,
Թեկուզ տրորվե՛լ այս շարքերի տակ,
Մեռնե՛լ՝ առանց փառք, անհո՛ւշ, անանո՛ւմ,
Քան մե՛ղր խառնած կյանքի թույնին բարկ՝
Աչքերը փակած ապրել աշխարհում:
Զգո՛ւմ եմ, ինչպես հոգիս լայնանում
Եվ բացվո՛ւմ է նոր երգերի համար...

Սակայն ո՛վ է այն՝ կրակը մարում,
Հույսերս ցրո՛ւմ այս ծխի նման:
Ի՛նչ, հի՛վանդ եմ ես, և ծա՛նրը հիվանդ,
Բայց գործը շա՛տ է — ժամանակը՝ քի՛չ,
Կմեռնե՛մ ճամփին,

Զե՛մ դիմանա,
Լա՛վ,

Արա՛ ինչ կուզես՝ միայն ինձ փրկի՛ր:
Նվազո՛ւմ ես դու, — ինչ լա՛վ է լսել,
Երազե՛լ, խոկա՛լ՝ բայց ա՛խտի՛ դնա՛լ,
Գիտե՛ս, Անահի՛տ, քի՛չ է մնացել,
Եվ մահից ծա՛նր է՝ կես ճամփին մնալ:
Դու բե՛ռ, — ծաղրո՛ւմ ես,

Գուցե անգի՛ն բեռ,

Սուվենի՛ր գուցե, — ոսկեղեն շղթա՛,
Ինչ թողե՛լ էի Սուսաննայի մեջ՝
Ես քո աչքերում վերստի՞ն գտա:
Բայց պտտվո՛ւմ է կարուսելը, տես,
Երբ երազը կար՝ չկայի՛ր դեռ դու,
Քո հե՛րթն է հիմա, քո սե՛րն է ծաղկել,
Երբ ի՛մը, ի՛մը՝ մարո՛ւմ է, հանդշո՛ւմ:

Ո՛ւր էիր՝ ցնո՛րք էր երբ սմեն սեր,
Ոսկեհյուս վարսե՛ր՝ երգի տետրակում
Աղջկա խորո՛ւնկ, երկնագույն աչքեր,
Եվ վերլենի երգ՝ մե՛ղմ ու նվագո՛ւն
Հիմա եկե՛լ ես,

Խնդուն դարո՛ւն ես,
Երբ ես աշո՛ւն եմ միգո՛տ, հիվանդո՛տ,
Երբ սա՛ռն է հույզը, անհո՛ւր համբույրը,
Եվ սերն ու խանդը՝ լոկ երգի հանգով:
Դու. կարող ես ինձ սիրե՛լ - չսիրե՛լ
Թեև շե՛մ հոգնել ես դեռ սիրելուց,
Թեթե՛ է հիմա ինձ համար ներել,
Իսկ սիրե՛լ,

Ների՛ր, անհնա՛ր է,

Ո՛ւշ...

Դաշնամո՛ւրն է այդ,

Թե՛ դադադ է սե՛

Կամֆո՛րա,

Բժի՛շկ,

Մի օ՛ր,

Մի վայրկյա՛ն,

Պտտվի՛ր՝ թեկուզ անմիտ կարուսել,

Մի՛թե բոլորը ցնո՛րք էր՝

Անցա՛վ...

.
Կրակն այրվո՛ւմ է հիվանդ սրտի պես,
Ծուխն անհետանում՝ հույսերի նման,
Բժի՛շկ, Անահի՛տ,

Բայց մի՛ դնա,

Տե՛ս,

Ես վախենո՛ւմ եմ առանց քեզ մնալ:

Կրկին նա՛ կգա՝ ինչպես վագոնում,

Լա՛վ էր դու կայիր... Մենա՛կ

Յ՛, երբե՛ք,

Սուսա՛ննան եկավ, դո՛ւն են բաց անում,

Թե՛ Ընկերներս են հավաքվել, եկե՛լ,
Մեռնե՛լ,
Բայց մի՛թե ա՛յս է մահը հենց,
Հասարակ այսպես, անօ՛գ ու տգե՛ղ,
Սառը քրտի՛նք, հա՛ղ և դեղե՛ր, դեղե՛ր,
Մի՛թե այս մա՛հն եմ ես կյանքում երգել...
Մի՛թե գերագույն մի վայրկյան չէ սա՛
Ողջը հիշելո՛ւ, վերջի՛նն ասելու,
Գրելու ե՛րգը՝ ամենից պայծառ,
Որ հղացել է այս մրրիկներում:
Ահա՛ նա՛ մա՛հը—և ինքը՛ մենա՛կ,
Ո՛չ մի վսեմ բան, ոչի՛նչ գերագույն,
Գեթ մի վերջին խո՛հ՝ ուղեղում ծնված,
Հուսավոր մի տե՛նչ,

Գրելու ձգտո՛ւմ,

Ահա՛ նա՛ մա՛հը—և ինքը՛ մենա՛կ,
Դրանի՛ց է մահն անվախ մոտենում,
Զէ՛ որ Մոսկովումն էլ էր նա հիվանդ,
Արյո՛ւն էր թքում,

Զառանցո՛ւմ,

Զերմո՛ւմ,

Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ այնտեղ չմեռավ՝
Մենակ չէ՛ր՝ կանգնած մահվան դեմ առ դեմ,
(«Հեռանա՛լ» հիշեց հեգնանքով մռայլ)
Գո՛րծ կար,

Ընկերներ՛ր,

Երգե՛ր

Ու մարտե՛ր

Լե՛նինն էր այնտեղ, միտինգներ, կոչնե՛ր,
Ստա՛լինն՝ ազգային կոմիսարիատում,
Անդամ Բլո՛կը հարյա՛վ ու երգեց՝
Ցուրտ Հոկտեմբերի այրող կրակում:
Սպասո՛ւմ կար,

Հո՛ւյս,

Սպասումո՞ւ էր

Ճանապարհ դնում էշելոնները,
Գիտե՛ր, կհաղթե՛ր բանակը կարմիր,
Լույսը կմտներ հայոց ձորերը,
Եվ ի՛նքը, ինքը Հայաստան կերթար,
Դեպի արվե՛ստը՝ խեղդված արցունքից,
Կամոքե՛ր իրեն հայրենի գանձան,
Հոգին կճախրե՛ր երգերով կրկին,
Իսկ հիմա ո՞ւր են գործ ու ընկերներ,
Դեռ չկա՛...

Մի՞թե սակայն դրանից,
Կարող է ինքը հենց այստեղ մեռնել,
Կորցնել ներկա՛, անցյա՛լ ու գալի՛ք...

.

Բժիշկը չեկա՞վ,

Ի՞նչ,

Մենդյան տո՞ն,

Ամանո՞ր, վայե՛լք...

Զրկվել չե՞ն ուղում,

Ամեն մեկն ապրո՞ւմ է իր խեղճ բախտով,
Իսկ ի՛նքը,

Մի՞թե նահատակ է դուր...

Մի՞թե ամիսոսգւ՛մ են նրա համար,

Որ բոլոր մարդկանց վշտերով այրվեց,

—«Մոսկվայից ինչո՞ւ դուրս եկաք հիվանդ»...

Իրա՞վ են մարդիկ,

Զե՛ որ հանճարեղ

Իր երգո՞վ, փառքո՞վ կյանքում երջանիկ,

Կարող էր ի՛նքն էլ՝ ուրիշների պես

Ապրել նիցցայո՞ւմ, վենո՞ւմ, Լոզանո՞ւմ

Եվ այսպես անօգ արյուն չթքել...

Զե՛ որ սո՞ւրբ է նա իր հայրենիքում

Ամեն սիրահար պատանու համար,

Նրա՞ն է ամեն աղջիկ աղոթում՝

Երգերի գիրքը բարձի տակ պահած:

Այո՛,

Ամենից հեշտը իր համար,
Լավը, հաճելի՛ն՝ փա՛ռքն էր պոետի,
Բայց ո՞րն է պոետն ու փա՛ռքը նրա,
Մի՞թե այն, որ թե անկուժին երկրի,
Եվ անգե՛տ և կո՛ւյր՝ աստղե՛րը երգի,
Տենչա՛նքը հոգու, սե՛րը սրտե՛րի,
Հովտում լույս մարդե՛ր ցանելով ծաղկի՛
Երբ հեղեղնե՛րն են իջնում լեռներից:
Օ, ո՛չ,

Մա՛րդ է նա, ու քաղաքացի՛
(Պա՛րզ հիշեց խոսքերն՝ առաջ շարժած)
Պոե՛տ՝ ասել է, թե լինել ազնի՛վ,
Մե՛րկ լինել ու բաց՝ քնարի առաջ,
Պոե՛տ՝ ասել է ինքն իրեն հերքե՛լ՝
Ողջակե՛ղ լինել դարի կրակում...
Միայն անիծյա՛լ այս հազին հաղթեր,
Անցնե՛ր այս մահի դառացանքն անքուն...
Բժիշկը շեկա՛վ...

Անիծյա՛լ կրակ,
Այրվո՛ւմ է սիրտըս,
Մարմինըս՝ սառում,
Տաքացրե՛ք ինձ,
Հագցրե՛ք,
Արա՛դ,
Եկա՛ր, Անահի՛տ, հանգչո՛ւմ եմ, մարո՛ւմ:
Մի՞թե սա էր ողջն...

Ա՛խ, ահա՛ թե ինչ,
Մոռացե՛լ էի,
Զառանցե՛լ,
Քնե՛լ,
Մեռնո՛ւմ եմ՝
Դրե՛ք գլուխըս բարձին,
Ավելի՛ վերև,
Թղթերըս տվե՛ք...
Պրտե՛ղ ենք հիմա,

Դեռ Օրենբուրգում,
Իսկ դրսում այն ի՞նչ գնացք էր՝ սուլեց,
Անահիտ, տա՛ր ինձ Մոսկվա,
Տա՛ր անգութ,
Ես գիտե՛մ՝ այնտեղ կապրե՛մ,
Կարե՛մ...

Գրի՛ր «Լե՛նինին»...

(Գնացքը ճշաց,
Ո՛ւմ էր նա սգում և ո՛ւմ նա հիշեց)
— Ո՛ւր են թղթերըս — ես ընկնում եմ ցա՛ծ...
Հոռւթյո՛ւն:

Դիա՛կ:

Օրենբու՛րգ,

Գիշե՛ր:

ԵՐԿԻՆՔՆ ՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

(Հռչակական ավանդավես)

Յրկինքն ու երկի՛րը, եղբայրնե՛ր,
Նրանցից ո՞րն է լավ ավելի,
Սիրում եմ երկի՛նքը լուսավետ,
Երկիրը՝ նրանի՛ց ավելի:

Յրկո՛ւսն էլ՝ մոր նման ինձ սիրե՛լ,
Իրենց կա՛թն են տվել տաղերիս,
Այս երգով երկի՛նքը ես գովեմ,
Երկիրը՝ նրանի՛ց ավելի:

Ասո՛ւմ է լույս երկինքը երկրին.
— Բա՛րձր եմ ես, քո բոլոր սարերից,
Հազար աստղ ու ասո՛ւպ կա կրծքիս,
Ու լուսնի ցոլա՛նքը ավելի:

Պատասխա՛ն է տալիս հողը հեզ.
— Կուրացե՛լ ես լույսիդ խաղերից,
Հազար գույն ծաղիկնե՛ր ունեմ ես,
Ու կանաչ սեզե՛րը ավելի:

Ծիծաղո՛ւմ է երկինքն ու ասում.
— Կկտրե՛մ իմ ցողը սարերից,
Կկորչեն ծաղիկնե՛րդ նախշուն,
Սեզերը՝ նրանցի՛ց ավելի:

Ասո՛ւմ է նրան հողը բարի.
— Ցո՛ղը, որ կտրո՛ւմ ես սարերից,
Քեզ իմ լույս լճակնե՛րն են տալիս,
Ծովերը՝ նրանցի՛ց ավելի:

Եվ նորի՛ց է երկինքը ասում.
— Բա՛ն ունեմ քեզանից ավելի,
Ծիածանն իմ գրկի՛ն է բացվում՝
Զարդարում մերկ կո՛ւրծքը սարերիդ:

Լսո՛ւմ է նրան հողն ու ժպտում.
— Պատկերո՛վ է խաբվում հայելին,
Ծիածանը՝ փայլող քո գրկում՝
Յուլա՛նքն է իմ ծաղկած ծառերի:

Ամպո՛ւմ է երկինքն ու տազնապում.
— Կթափեմ կարկո՛ւտը — սարերիդ,
Կջնջեմ քո ծառե՛րը ծաղկուն,
Մրգե՛րը՝ նրանցի՛ց ավելի:

Իսկ երկիրը ժպտո՛ւմ է անհող.
— Չորե՛ր կան արանքում սարերիս,
Հավաքած կքշե՛մ դեպի ծով,
Քո կարկո՛ւտն ու ձյո՛ւնը ավելի:

Գովո՛ւմ է երկինքը ինքն իրեն.
— Բա՛ն ունեմ քեզանից ավելի,
Իմ ամպի քուլանե՛րն են բյուրեղ
Փաթաթվում քո բարձրիկ սարերին:

Իսկ հողը՝ շշնջո՛ւմ է հանգիստ.
— Ի՛նչ անեմ ամպերը սարերիս,
Ծով արտե՛ր ունեմ ես բամբակի,
Ու փարթամ արոտնե՛րս ավելի:

Այրվո՛ւմ է երկինքը նախանձից.
— Տոթ երա՛շտ կուղարկեմ վերևից,
Կխանձեմ արտե՛րը բամբակի
Ու փարթամ արոտնե՛րդ ավելի:

Իսկ հողը՝ առաջվա պես հանդիստ.
— Աղբյուրներ կհանեմ սարերից,
Կջրեմ արտե՛րըս բամբակի
Ու փարթամ արոտներս ավելի:

Ամառ՛ւմ է երկինքն ու դըրդո՛ւմ.
— Մոռացե՛լ ես պայծառ արևին
Նրան ողջ տիեզե՛րքն է սարուկ,
Երկիրը՝ նրանի՛ց ավելի:

Բայց հողը հպարտ վե՛ր է նաչում.
— Այստեղ մա՛րդն է ապրում դարերից,
Որ երկրի գանձերի՛ն է տիրում,
Արևին՝ նրանի՛ց ավելի:

Երկինքն ու երկի՛րը, եղբայրներ,
Նրանցից ո՞րն է լավ ավելի,
Բայց երկինքը այստեղ խոնարհվե՛ց
Նվ գլուխը դրեց սարերին:

Նվ լա՛վ էլ արե՛ց նա, եղբայրներ,
Մա՛րդն է տեր՝ հողին ու արևին,
Երկինքն ու երկի՛րը ես գովեմ,
Նվ մարդուն՝ նրանցի՛ց ավելի:

1941—44

ԲԱԹԱՆՆ ՈՒ ԳԱՆԴԻՆ

(Պոեմ)

1.

Այնտեղ, ուր խաղաղ Գանգեսն է խշշում՝
Սեգ բամբուկները ջրերի վրա,
Ու առյուծներն են անտառում շրջում,
Ինչպես արևը՝ ամպերում մռայլ,
Սանջանա Գանդի ոաջա՛ն էր ապրում
Եվ ստրուկ էր ողջ երկիրը նրան:

2.

Ստրու՛կ էր նրան Գանգեսը խաղաղ
Եվ սուրբ Բուդդայի հայացքը խոկուն,
Ստրուկ ամպերը՝ լեռների վրա,
Եվ գյուղերը խեղճ՝ անտառի խորքում,
Արևի՛ն էին հասել հուրհրան՝
Հնդիկ ոաջայի լեռները ոսկու:

3.

Գանգեսի խաղաղ ու լռին ամփին՝
Սեգ բամբուկների ստվերի ներքո,
Իր պառավ մոր հետ Ռաթա՛նն էր ապրում
Եվ գյուղի ծայրին ամեն երեկո,
Սպասո՛ւմ էր իր սիրածին պանդուխտ՝
Կարոտի զուլալ ու տխուր երգով:

4.

Լեռան գազելի լույս աչքերի պես
Հրե՛ղեն էին աչքերը նրա,
Երբ ժպտո՛ւմ էր նա՝ արևն էր կարծես
Հուր շողեր ցանում Գանգեսի վրա,
Երբ լա՛ց էր լինում՝ աստղե՛ր էր տանս
Թափվում կապուտակ երկնքից ամռան:

5.

Այնտեղ, ուր վայրի լոտո՞ւն է ննջում՝
 Գիշերվա ցողը թերթերի վրա,
 Սանջանա Գանդին եղնի՞կ էր որսում՝
 Երբ տեսավ շքնաղ աչքե՞րը նրա,
 Տեսա՞վ ծերունի ռաջան Գանդեսի,
 Տեսա՞վ... ու սրտում ցանկացա՞վ նրան:

6.

Չէ՞ր դրված անգամ Վեդայի մեջ սուրբ,
 Որ նետահարվեր որսորդը որսից,
 Նո՞ր էր տուն դարձել ռաջան իմաստուն՝
 Խոցված Ռաթանի աչքերի նետից,
 Երբ յոթ դեսպաննե՛ր խոնարհ իջան ծունկ
 Եվ ոտքի ելած՝ ռաջային ասին:

7.

— Խղճա՛, Սանջանա՛, աղջի՞կ է մի խեղճ,
 Մի պառավ մոր հույս՝ մինուճար աղջիկ,
 Գանդեսից ավել արցո՞ւնք է թափել՝
 Սպասելով իր պանդուխտ սիրածին:
 Խղճա՛, Սանջանա՛, պանդուխտը՝ նրա՞ն,
 Դու՛ ո՞ղջ աշխարհի փառքին տիրացիր:

8.

Լսեց Սանջանա՛ն և կիրքն աչքերում՝
 Ուղարկեց նրան յոթը մատանի,
 Զահել արծիվը՝ արծի՞վ է սիրում,
 Իսկ ծեր արծիվը՝ ջահել աղավնի՛,
 Ծե՛ր էր Սանջանան, բայց երակներում
 Դեռ խե՞նթ էր կրքի սամուճը կարմիր:

9.

Իր լոտոս-աչքերն արցունքով ջրել՝
 Ռաթանը տխուր նայում էր ճամփին,
 Չքնաղ վարսերը ուսերին ցրել՝
 Չէ՛ր գտնում այնտեղ ճամփան իր բախտի,
 Յոթ խոնարհ հարձե՛ր եկան պալատից
 Եվ մերժումի հետ պալա՛տ գնացին:

10.

Քրքջա՛ց ոաջան ու յոթ փղերով
 Լալ ու մարգարի՛տ ուղարկեց նրան,
 Գանձե՛ր ուղարկեց յոթ փղի բեռով,
 Որ հմայի ու գրավի՛ նրան,
 Քրքջա՛ց ոաջան — ի՛նչ են սե՛ր, կարո՛տ,
 Երբ ոսկի շունի ստրո՛ւկը նրա:

11.

Իր լոտոս-աչքերն արցունքով ջրել՝
 Ռաթանը տխուր նայում էր ճամփին,
 Պայծառ աչքերի կրակը վառել՝
 Փարո՛ս էր արել ճամփին սիրածի,
 Յոթ հսկա փղե՛ր եկան պալատից
 Եվ մերժման բեռով՝ պալա՛տ գնացին:

12.

Մռնչա՛ց կրքից Սանջանան ահեղ
 Ինչպես առյո՛ւծը՝ որսը կորցրած.
 — Կայրե՛մ գյուղը ողջ, կփռեմ ավե՛ր,
 Թե վա՛ղն իմ գրկում չտեսնե՛մ նրան:
 Տե՛րն էր աշխարհի Սանջանան ահեղ
 Եվ Ռաթանը՝ խեղճ ստրո՛ւկը նրա:

Իր լոտոս-աչքերն արցունքով ջրել՝
 Կանգնել էր Ռաթանն իրենց տան շեմքին՝
 Չքնաղ շուրթերը վարդի թերթ արել՝
 Փռել էր ճամփին պանդուխտ սիրածի,
 Յոթ ահեղ դեսպա՛ն եկան պալատից՝
 Եվ յո՛թն էլ նրանց գյուղում մնացին:

.

14.

Տեսա՛վ երազում Ռաթանն այդ գիշեր՝
 Հրեղեն մի բոց աշխա՛րհն էր լափում,
 Բարձրանո՛ւմ էին կայծերը լուսե
 Ու աստղեր դառնում երկնքում կապույտ,
 Զարթնե՛ց սարսափից Ռաթանն այդ գիշեր
 Եվ դեսպաններից հարցրեց թաքուն:

15.

— Հազա՛ր են աստղերն ամռան երկնքում
 Եվ աղջիկները՝ սուրբ Հիմալայո՛ւմ,
 Ես մի ա՛ստղ ունեմ, կորա՛ծ մի ասուպ,
 Ինչո՞ւ է ոաջան իմ աստղը մարում,
 Հազա՛ր ու հազա՛ր կույսերի շարքում
 Ինչո՞ւ է ոաջան հենց ի՛նձ ցանկանում:

16.

Պատասխա՛ն տվին դեսպաններն այսպես. —
 — Քո չքնաղազեղ աչքերի համա՛ր,
 Երբ ժպտո՛ւմ ես դու՝ արե՛ն է կարծես
 Հուր շողեր ցանում Գանգեսի վրա,
 Երբ լա՛ց ես լինում՝ աստղե՛ր են ասես
 Թափվում կապուտակ երկնքից ամռան:

— Աչքերիս համա՞ր... Ռաթանը ժպտաց,
 Աչքե՞րս է ուղում Սանջանա Գանդին,
 Սրանց կայծե՞րն են՝ վշտից մոխրացած
 Բորբոքել հուրը ռաջայի կրքի.

— Տարե՛ք, — աչքերո՞վ սերն իմ սիրտն ընկավ,
 Բայց աչքերիս հետ՝ դուրս չի՞ դա սրտից...

.

Վ երգ երգ

Այնտեղ, ուր խաղաղ Գանգե՛սն է հոսում՝
 Սեգ բամբուկները ջրերի վրա,
 Մի ջահել պանդուխտ իր տո՛ւնն էր դառնում՝
 Յուպը կարոտած իր սրտին սեղմած,
 Եվ կույր մի աղջիկ ճամփի՛ն էր նայում՝
 Կանգնած խրճիթի հնամյա դռան:

1941

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ԲԱԼԼԱԴ

Ապրո՛ւմ էր չքնաղ Դոննա-Լաուրան՝
 Նոճիների սև անտառի գրկում,
 Սիրո խոստո՛ւմ էր նրա անո՛ւնը,
 Եվ աստվածային աչքե՛րը քնքուշ,
 Սիրո աստվա՛ծ էր Դոննա-Լաուրան
 Եվ նրա տան մոտ ամեն իրիկուն,
 Նվագո՛ւմ էր խենթ Դոն-Պասկուալլան՝
 Նրա լուսեղեն պատկերը սրտում:

Բայց սերը կյանքում՝ դժվա՛ր է լինում,
 Մարդիկ՝ հազա՛ր են ու աշխարհը՝ լա՛յն,
 Դոն-Պի՛երոն էլ՝ նրա՛ն էր սիրում՝
 Մի ուրախ քեֆից հիշելով նրան:

Ապրո՛ւմ էր չքնաղ Դոննա-Լաուրան՝
 Նոճիների սև անտառի գրկում,
 Իր փարթամ մարմնով՝ հեթանոս խորան,
 Եվ աստվածամոր աչքերով քնքուշ,
 Եվ աբեղայի պես՝ սուրբ տիրամոր
 Պատկերը անբիժ պահած իր հոգում,
 Դոն-Պասկուալլան պատուհանի մոտ՝
 Երագո՛ւմ էր ու կիթառով երգում:

Բայց սերը կյանքում՝ հազար ձև՝ ունի,
 Մարդիկ՝ հազա՛ր են ու աշխարհը՝ լա՛յն,
 Մինչ երգո՛ւմ էր նա՝ մուտքից գողունի՝
 Քաջ Դոն-Պի՛երոն մտնում էր դղյակ:

Եվ մինչ երգում էր Դոն-Պասկուալան,
Աստվածային սե՛ր, աստղե՛ր ու երա՛զ,
Համբուրվո՛ւմ էին Դոննա-Լաուրան
Եվ Դոն-Պի՛երոն բարձերի վրա:
Համբուրվո՛ւմ էին, հարբո՛ւմ վայելքից՝
Մինչև ցերեկը արթնանար քնի՛ց,
Եվ վերջին կիսատ համբույրը՝ շրթին
Քաջ Դոն-Պիերոն հեռանա՛ր տնից,

Հեռանա՛ր կրկին՝ մուտքից գողունի,
Լսելով՝ ինչպես հենված հին դռան,
Դոն-Պասկուալան երգո՛ւմ է էլի՝
Սիրուց կուրացած երազո՛ւմ նրան:

.
.
.

Ապրո՛ւմ էր չքնաղ Դոննա-Լաուրան՝
Նոճիների սև անտառի գրկում,
Երկու մանկի՛կ էր արդեն պահո՛ւմ նա՝
Երկու հրեշտա՛կ՝ անմեղ ու քնքուշ,
Ապրո՛ւմ էր անհոգ, ու մե՛կ-մեկ միայն
Դոն-Պի՛երոյին հիշելով՝ ժպտում,
Որ իր դղյակն ու իր սե՛րը թողած՝
Նոր սե՛ր էր խաղում հիմա Մադրիդում:

Լոկ Պասկուալ՛ան, Դոն-Պասկուալ՛ան,
Գալի՛ս էր կրկին առաջվա նման,
Եվ նվագո՛ւմ էր հին սիրով տարված՝
Երազո՛ւմ էր ու կանչո՛ւմ էր նրան:

Ծրգո՞ւմ էր էլի Դոն-Պասկուալլան՝
Սրբազան սիրո հավատն իր սրտում,
Երա՞զ էր կրկին Դոննա-Լաուրան,
Դոննա-Լաուրան՝ անբի՛ծ ու մաքո՞ւր,
Կարծես չէ՞ր եղել ոչ Լաո՛ւրայի,
Ոչ Պի՛երոյի մեղքը հուրհրան,
Իր սերը հեռո՞ւ, հեռո՞ւ այդ դավից,
Իր սերը երկի՞նք՝ սև հողի վրա:

Եվ առաջվա պես լսո՞ւմ էր նրան,
Դոննա-Լաուրան ամեն իրիկո՞ւն,
Որ ոչ սե՛ր ուներ՝ սիրողի համար,
Ոչ էլ դավողի համար՝ մորմոքում:

Մե՛ծ է աշխարհը ու աշխա՛րհը՝ լայն,
Եվ հազա՞ր տեսակ սե՛ր կա աշխարհում,
Մեկն երազո՞ւմ է մի սուրբ սեր միայն՝,
Մեկը՝ ողջ կյանքում սիրախա՞ղ անում:
Մեկը սիրո՞ւմ է միայն շուրթերով՝
Համբուլյրից հետո սերը մոռանո՞ւմ,
Մեկը մանկական անփո՞ւյթ մերժումով՝
Սիրող սրտի մեջ սերը սպանում:

Իսկ ի՛նձ, ընթերցո՛ղ, գիտե՛մ, կներե՞ս,
Չե՞մ եղել երբեք ես Իսպանիայում,
Այս երգի նյութն ինձ մի աղջի՛կ տվեց,
Որ հարևա՞ն է ինձ... Երևանո՞ւմ:

1942

ՀԱՏՎԱԾՆԵՐ «ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՎ ՇԱՄԻՐԱՄ» ՊՈԵՄԻՑ

1) ՇԱՄԻՐԱՄԻ ՆԱՄԱԿԸ ԱՐԱՅԻՆ

Հալվո՞ւմ է սրտիդ սառույցը հավերժ՝
Սիրույս արևի հրեղեն շողից,
Դիպչո՞ւմ է հոգուդ ամբերին քարե՝
Ահեղ ալիքը իմ սիրո ծովի,
Լսո՞ւմ ես վազրի մոնչյունն ահեղ,
Որին նինվեում դու մենա՛կ թողիր:

Բիայնո ծովի ա՛փն եմ միտ բերում՝
Սիրույդ մորթի՛կն եմ երազում անքուն,
Ամռան արևի շողո՞վ եմ գերվում՝
Քո հո՛ւրն եմ տենչում՝ քնա՛ծ թե արթո՛ւն,
Էգ առյուծնե՛րն են հոգուս լեռներում
Ցավից մոնչում ու հո՛ղը քանդում:

Փռե՛լ եմ հոգուս դաշտերը, Արա՛,
Մասյաց գագաթից արևո՞վ արի,
Արքայուհու հետ՝ արքա՛ կդառնաս,
Իսկ թե արքա՛ ես՝ արքա՛-արքայի՛ց —
Իմ ձեռքի տա՛կ է աշխարհը արար,
Եվ քո ձեռքի տակ՝ տե՛րը աշխարհի:

1941

Դուք բարո՞ւ էկաք, ազնի՞վ գուսաննե՛ր,
 Ձեզ հույս-ապավեն Շամա՞շը բարի,
 Թող երգի նման՝ ձեր բա՛խտը հավերժ
 Զնգա խնդության բանդիռի լարից:
 Դուք բարո՞ւ էկաք... Սիրո երգի տակ,
 Աշխա՛րհն է արար հիմա անրջում,
 Եվ ե՛ս եմ միայն՝ Շամիրամ արքան
 Սիրո կարեւեր կարոտից տանջւում:
 Ե՛ս, որ դրե՛լ եմ ծովից-ծովեզերք
 Իմ աշխարհներում օրե՛նքը սիրո,
 Եվ տի՛վ և գիշե՛ր մերժած կյա՛նք, վայե՛լք,
 Այրվո՞ւմ եմ, տանջվո՞ւմ Արայի սիրով:
 Ե՛ս, որ գիշերը արե՛ն եմ տեսնում,
 Մերձեցած ինձ հետ՝ գիշերում մռայլ,
 Ե՛ս, որ կարող եմ արեգակը հուր
 Դնել հրդեհվող իմ կրծքի վրա,
 Դողո՞ւմ եմ, տանջվո՞ւմ և տի՛վ և գիշե՛ր,
 Ցերեկը՝ տենչի՛ց, գիշերն երազի՛ց,
 Նա սա՞ռն է մնում, սա՞ռն ու անտարբե՛ր՝
 Ինչպես իր երկրի սեգ լյա՛ռը Մասիս:
 Դուք բարո՞ւ էկաք... Առավոտի հետ
 Ծո՞ւխ է բարձրանում դաշտերից ահա
 Եվ ձգվո՞ւմ դեպի գագաթները վեհ՝
 Դեպի երկնքի կապո՞ւյտն անարատ:
 Ծո՞ւխ է բարձրանում, դալարվո՞ւմ, տենչո՞ւմ
 Եվ ձգվում դեպի լյա՛ռը Արարատ,
 Այգպես իմ սի՛րտն է Ուրարտու թռչում,
 Իմ սի՛րտը անքուն... Հալա՛րտ է Արան,
 Նրա մերժումի կայծա՛կը ահեղ
 Հրդե՛հ է վառել անտառում սրտիս,
 Եվ այրո՞ւմ է ինձ գիշեր ու ցերեկ
 Բորբոքում սերըս կրկի՛ն ու կրկի՛ն...
 Հանդա՛րտ եմ սակայն ու վստա՞հ սիրույս.
 Ես՝ աշխարհների արքայից-արքա՛ն

Գիտե՛մ, արքա՛ է առյուծն անտառում,
 Բայց էգ առյու՛ծն է՝ արքայից-արքա՛ն:
 Ահե՛ղ է մահը աշխարհի վրա,
 Ե՛րգը՝ նրանից հզո՛ր ու ահե՛ղ,
 Ինչ որ չի՛ արել Շամիրամ արքան,
 Թող ձեր ոսկելար բանդիռնե՛րն անեն:
 Գնացե՛ք, հասե՛ք երկիրն Ուրարտու,
 Վաղ՝ քան արևի լո՛ւյսը կհասնի,
 Եվ բանդիռների երգով դվարթուն
 Երգե՛ք Շամիրամ արքայի մասին:
 Բե՛րդ լինի ամուր՝ սիրտը Արայի
 Կբացվի՛ երգի հմայքի առաջ,
 Ծո՛վ լինի՝ ահե՛ղ ու փոթորկալի՛ց
 Երգով կդառնա հանդա՛րտ ու խաղա՛ղ

.
 Հիշո՛ւմ եմ, դարնան մի օ՛ր, հենց այստե՛ղ,
 Այս մարմարակերտ պալատի առաջ,
 Թափառո՛ւմ էի Նինոսի հետ ծեր,
 Եվ դիտում ծովի ծփանքը խաղաղ:
 Հանկարծ, ծովի մե՛ջ, հենց ամիսն մոտի՛կ,
 Ոսկե ձո՛ւկ տեսա՝—հեքիա՛թ ու հրա՛շք,
 Ոստնեցի՛ թեթև, մոտեցա ամիսն,
 Եվ ձեռքս արդեն հասե՛լ էր նրան,
 Երբ վզիս շքեղ մարգարիտն ընկա՛վ
 Եվ սուղվեց ծովի ջրերում մռայլ:

.

 Սուղվե՛ց... Ասո՛ւպն է ցուլում նրա պես
 Եվ կորչում կապույտ երկնքի մոլժում,
 Նս լալի՛ս էի, ճշո՛ւմ էի ես
 Եվ ծեր Նինոսից կորուստըս ուզում:
 Յոթ ահեղ ձկնորս սուղվեցին ջրում
 Եվ յոթից մե՛կը միայն ետ դարձավ,
 — Արքա՛. մոնչաց, — Խավա՛ր այս ծովում
 Կկորչի ի՛նքը՝ արևը պայծառ,

Թա՛նձր է խավարը՝ ծովի հատակում,
 Յոթն անգամ կապույտ ջրերի ներքո,
 Չե՛ս գտնի հազար խեցու արանքում,
 Մարգարիտը քո՝ կույր մարդու ձեռքով:
 — Աստուրնե՛ր, — կանչեց Նինոսը խափով, —
 Ծովն այս ամեհի՝ ձեր դիակներով՝
 Ա՛փ կդարձնեմ՝ թե ծովի ափին
 Գտնեմ կորո՛ւստըս ձեր մահվան գնով,
 Ավա՛ղ, նա սուղվա՛ծ կմնա կրկին
 Ձեր դիակների ծովի տակ մռայլ,
 Արյան ծո՛ւղ կանեմ աշխարհը վշտից,
 Թե անհետ կորչի վզնոցը նրա...

.
 Մինչ կանչո՛ւմ էր նա, արևից խանձված
 Մի ուրարտացի բարձրացավ տեղից.
 — Երբ իմաստության ձեռքե՛րն են կապված,
 Մանո՛ւկ է անդոր՝ արքան ամեհի,
 Յո՛ւղ տուր ինձ, արքա՛, մի սափո՛ր միայն
 Եվ տո՛ւն արձակիր այս ձկնորսներին,
 Ինչ որ չե՛ն անի հազար իմաստակ,
 Մի իմաստունը՝ գլո՛ւխ կբերի:
 Ասա՛ց, շողշողուն արևի ներքո
 Յո՛ւղ ցանեց ծովի ջրերի վրա,
 Պապանձվե՛լ էին արքա ու ամբոխ
 Եվ նայում էին ձեռքերին նրա:
 Յուզը ցուցլա՛ց արևի ներքո,
 Յոթ ծիածանի գույներով խաղաց,
 Յո՛թն անգամ կապույտ ջրերը ձեռքեց
 Եվ հասա՛վ ծովի հատակը խավար:
 Հասա՛վ... ինչպես սև բիբը աչքերի,
 Ռտեղ ցուում է դեմքը դիմացի,
 Երևո՛ւմ էին հատակում ծովի՝
 Ամե՛ն մի ավաղ ու չնչին խեցի՛:
 Երկի՛նք էր կարծես հատակը ծովի
 Էցված ավաղի անթիվ աստղերով,

Ուր մարգարիտը՝ արևի նման
 Շողո՛ւմ էր շքեղ իր ճաճանչներով:
 Սուզվե՛ց ծերունին ծովում լուսեղեն
 Եվ մարգարիտը ջրերից հանե՛ց...
 — Դուք է՛լ գնացեք, ազնի՛վ գուսաններ՝
 Երգի սրբազան ձեր յո՛ւղը տարեք:
 Խո՛րն է ասում են Արայի հոգին,
 Եվ անհուն՝ ծովի հատակի նման
 Ցանաժ յուղը ձեր կախարդող երգի՝
 Սուզվեցե՛ք սրտի հատակը նրա,
 Սուզվեցե՛ք նրա հատակը խորունկ,
 Սուզվե՛ք ու զննեք խորշերը հետին,
 Գուցե մի հե՛տք կա այնտեղ իմ սիրույց,
 Գուցե մի շնչի՛ն ու վերջի՛ն խեցի,
 Կամ թե ավազի մի շնչի՛ն հատիկ
 Ծով ավազներում՝ նվարդի սիրո,
 Գուցե գերվե՛լ է մի պահ իմ կրքից՝
 Փոթորկվե՛լ սիրո իմ մրրիկներով:

.

Հույսիս պարտեզի վարդերից գունեղ՝
 Այս վերջին վա՛րդն է միայն մնացել,
 Դուք բարո՛ւ եկաք, բարի՝ գուսաններ,
 Շամաշն ապավե՛ն՝ բարո՛ւ գնացեք:

1941

...Բա՛ց են աչքերն ու սրտի դուռը փակ...
 Այսպե՛ս էր քնում նա և՛ պալատում,
 Որ սեր շմտնե՛ր սրտի բերդն հպարտ
 Եվ զորք շմտներ՝ երկիրն Ուրարտո՛ւ:
 Ես հզո՛ր եմ, ես՝ արքայից-արքա,
 Ընկե՛լ է Արան, դիա՛կ է արդեն,
 Սակայն հաղթվեցի ես կյանքո՛վ անգամ,
 Իսկ Արան՝ մահո՛վ անգամ ինձ հաղթեց:
 Մեռա՛վ, սակայն և մահո՛վ ինձ հաղթեց,
 Մերժո՛ւմ է կրկին իմ սերը Արան
 Հեզնող բերա՛ն է կրծքի վերքն այս թեժ,
 Որով ծաղրո՛ւմ է ինձ սիրտը նրա...
 Դափնո՛ւ են նման վարսերը նրա,
 Գանգրագե՛ղ, արնո՛տ դափնե պսակի,
 Ո՛վ էր տեսել, որ որսը սպանվա՛ծ
 Իր մահո՛վ կյանքում որսորդին հաղթի...
 Փո՛քր էր ինձանից իր երկրի նման,
 Հողով ու փառքով նվա՛ղ ինձանից,
 Բայց Մասի՛ս ուներ իր երկրի վրա
 Եվ նայում էր ինձ Մասիսի գահից:
 Բա՛ց են աչքերն ու սրտի դուռը փակ...
 Խանդո՛ւմ է մահին իմ սիրտը, Արա՛,
 Օ՛, դաժա՛ն երկինք, պայթի՛ր, որոտա՛,
 Ողբա՛ վարսերիս սգի մեջ խավար:

1941

ԷՊԻԳՐԱՄՆԵՐ

N-ԻՆ

Օրերում այս ռազմաշունչ՝ դողդոջուն երգով,
Հոսին ու սե՛ր է երգում մեր.... Վերգոն:

ԷՊԻԳՐԱՄ Մ-ԻՆ

(Վիեննաց հետո)

Իզո՞ւր էի ես, այսքան մարտնչո՞ւմ՝
Մտքերիս զորքով գա՛նգըդ պաշարած,
Դու հիմարության բե՛րդ ես ամրակու՞ռ՝
Ամե՛ն մի մտքի ներխուժման առաջ:
Զրահից ամուր ճակատիդ դատով
Փշրո՞ւմ ես մտքի ամեն մի հարված...

Ների՛ր հաղթվողիս, — մտքերիս զորքով
Հանձնվո՞ւմ եմ քո բթության առաջ:

ԱԶԴ

Ո՛վ պոետներ, ամուր պահեք:
Գանձերը ձեր՝ երգ ու հանգի՛
Մեր քաղաքն է եկել՝ ջահել
Գրպանահատը պառնասի:

N-ԻՆ

Մի՞թէ Տերյանը նրա համար
Լեզվի ածելին սրեց, մաքրեց,
Որ խեղճ պոետը այս նախրյան
Վրկին ուրազո՛վ երես սափրեր:

ՄԻ ԼԵԶՎԱՏԳԵՏԻ

Դու տակ'ը ես քո այս հողմածը խեղճ՝
Կարգով «մտքերի փոխանակությա՛ն»
Եվ սպասո՛ւմ ես — ուր ո՛ր է, քեզ հետ,
Մեկը իր միտքը փոխելո՞ւ կդա:
Կատա՛կ ես անում, ուղում ես խաղա՛լ,
Ո՞վ քո մտքի տեղ՝ իր միտքը կտա՛
Ասե՛նք մուրալով մի միտք էլ առար,
Ամեն առիթի հո քեզ չե՛ն խղճա:

Ն Ա.

Նա երգ չի՝ գրում և երգ չունի,
Միշտ խոստանում է լա՛վը գրել,
Սակայն քանի որ տաղանդ չունի,
Ուստի լավն էլ չի՝ կարող գրել:

Եվ թեև գրած ոչի՛նչ չունի,
Բայց ապրո՛ւմ է՝ գոհ... իր խոստումից:

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Իհա՛րկե, լա՛վ է, որ երկիրը ողջ
Գրադե՛տ դառնա,
Բայց հո չառաջի՞ն՝ ամեն գրադետ
Թող դնա Պառնաս:

ՄԻ ՊՈԵՏԻ

Ա՛յն, ինչ կերե՛լ է վարպետը հնում
Եվ իր տաղանդի զորութ՛յամբ մարսել,
Նրան խեղճ միտքը քո շի՛ դիմացել
Եվ դու՛ տաղանդի լո՛ւծ հստացել:

Եվ տառապելով նրանից կյանքում՝
Երգե՛ր հս վիժում՝ հորդ ու ջրալի,
Իսկ սրա՛նք՝ երգըդ կարծած «հորդաբուխ»,
Քեզ դրա համար դափնի՛ են տալիս:

Ն.ԻՆ

Դու «մարտիկ-պոետ» չե՞ս ուղղում լինել,
Ասում ես երգը «սո՛ւրբ է ու անբի՛ծ»
Եվ եկել ես դու, իբրև Պառնասից.

Կարծում ես այնտեղ Մո՛ւսա կա... հրե՞ս
«Հույն զինվորները Պառնասում երեկ
Գերեցին ֆաշիստ մի զորամասի»:
(Թերթերից)

ՄԻ ԿՅԱՆՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Նա ո՛չ մի առիթ չէր կորցնում,
Որ երգ չգրի ու չկարդա՛,
Ամեն առիթի նրան գովում,
Հոնորա՛ր էին տալիս անդամ:

Այդպես գովերգված ամեն առթիվ,
Նա իրենից գոհ մի օր մեռավ,
Բայց նրան մահից հետո կյանքում,
Հիշեցնում... ո՛չ մի առիթ չեղավ:

«ՌԵՑԵՆԶ»

Քննադատ Ն-ին

Երեկ կայացավ Միության ժողով,
Ուր Մ-ը կարդաց իր պոեմը նոր:

Պոեմն անկասկած հռչակա՛սլ է շատ,
Բայց պիտի ասել՝ շա՛տ է անմշակ:

Չնայած դրան՝ պոեմն այս վերջին,
Պատիվ կբերի Գյոթի զրջին:

Եթե պոետը նեղությո՛ւն կբի,
Եվ... մի անգա՛մ էլ ամբողջը գրի:

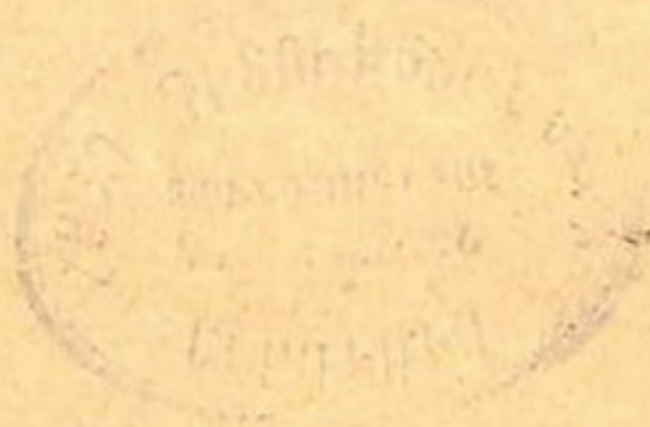
ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԸ ԱՆՏԱՂԱՆԴ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Հատված «Թմկարկրդի առումը» պոեմից)

Թուլյլերն էլ են գրում տաղեր,
Անե՛ծք նրանց թուլլ գործին:

ՄԻ ԳԵՂԵՑԻԿ ՊԱՏՄԱԲԱՆՈՒՀՈՒ

Դու ասում ես, որ հնացել եմ ես,
եվ գիշերին եմ ընկել արդեն պատմության,
— Ա՛խ, պատմությունը թե նման է քեզ՝
Նրա գիրկը՝ հենց իմ տե՛ղն է ուղած:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՊՈԵՏՆ ՈՒ ԶԻՆՎՈՐԸ

Արժիճակը էին իմ հոգում քնած	3
Պոետն ու զինվորը	4
Բանաստեղծին, որ մարտի է դնում	5
Հայ զինվորի հրամեշտը	6
Զինվորի սիրտը	7
Թող վախենա նա՝ լուռ է ով	8
Համլետին	9
Մահվան տեսիլ	11
Մորըս	13
Կորած ջութակը	14
«Ռումինական երգեր» շարքից	15
1) Հետևակայինի երգը	15
Ընկերըս	16
Եղբայր ունեի ևս մի կրտսեր	17
Ռեքվիեմ	18
Հաղթանակի լուսաբացը	20
1) Ես գիտեի, որ այս օրը կգա	20
2) Կարծես այս գիշեր զարունը բացվեց	21
Կայարանի ճամփան	23
Զան, իմ Երևան	26
Ամենամեծ բարեկամը	27

ՀԱՅԱՊԱՏՈՒՄ

Նվիրումն	28
Երգ երգոց	29
Միտաք Մանուշյանին	31
Հայ պանդուխտի երգը	32
Նաիրի	34
Հայաստանին	35
Գազել Երևանին	37
Երգ կռուների մասին	39
Հայրենիքիս	41

Լ'arl poetigue	42
Միակ երգը	43
Արժիվը	44
Հաղար զեւ է իմ հողու մեջ լցվում	45
Բանաստեղծի երգը	46
Վայելք	47
Թափառումի երգ	48
Բաց նամակ Ուկրաինացի երիտասարդ բանաստեղծ. Անատոլիյ Սոսնով-սկուն	49
Գեղամա լեռներում	50
Ի՛նձ ավեր ծովը ջինջ ու կապույտ	51
Մի աղջկա	52
Զբերն են ծփում ծովի կապույտում	53
Ի՛նչ երջանկություն մահից հետո	54
Անմահության մասին	55

ՍԻՐՈ ԵՐԳԵՐ

Անշար երգ	56
Վահան Տերյանին	57
Նվարդին	58
Սերն ամեն անգամ չի տրվելու քեզ	59
Դու եկել ես հյուր	60
Ծիածանը	61
Մի աղջկա	62
Հովվերգություն	63
Կատակ	64
Դու նախատում ես ինձ այն շուրթերով	65
Մորըս	66
Դու դճեր ես թարթում աչքերդ քնքուշ	67
Խոստովանություն	68
Մախումյան էլիզիա	69
Ալիքի պե՛ս ես սիրում դու ինձ	70
Ասացի «անգին իմ, նոճու պես,	71
Մի աղջկա	72
Համերգից հետո	73
Դու ինձ չասացի՛ր, որ սիրում ես ինձ	74
Հարսանիքում	75
Յ.Ն-ին	76
Թիքո մահը	77
Մերժում	79
Քնդ	80
Դու հեռանում ես հպարտ ու արտում	81
Մտերմություն	82

Թիթեոլը	83
Հարբաժի երգ	84
Ինչքան չքնանդ ես դառնում ավելի	85
Ես հասկանում եմ քեզ, սիրելիս	86
Առաջին ձյունը	87
Ժամացույցը	88
Գարնանային երգեր	90
1) Ձեի՜ մտածել ես քո մասին	90
2) Ինչի՜ս է դարնան այս մանուշակը կապույտ	90
3) Արվեստն ես սիրում դու գեղեցիկ ու քնքուշ	91
4) Գարուն, առանձ էլ գեղեցիկ էիք	91
5) Այս մայիսի նման մայիս	91
6) Զանգակածաղիկ, անձայն զնգում ես	92
7) Քեզ՝ դարնան երգերն իմ	92
Հայրենիք	93
1) Թե հավք է մեր սերն, անդին	93
2) Ձյունի ու սառցի միջից	93
3) Քո սերն իմ կյանքի ճամփին	93
Եթե երանդ էր տեսնում քո հոգին	95
Գազել	96
Զմեռային երգ	97
Աղբիւյան սիրերդ	98
Ժամադրություն	99

ԵՐԳԵՐ, ԳՐՎԱԾ ԼՈՌՈՒ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ

«Այս Լոռու ձորն է», ուր երկինքն է վեր,	100
Լոռու լեռներում անտառ կա կանաչ	100
Հաճախ եմ Հայոց կոթողները վեհ	100
Այրվում են լեռան լանջերը կանաչ	100
Թե շիրիմներ են սեզ լեռները մեր	101
Ինչ լավ է մենակ Կոմիտաս լսել	101
Երբ մանուկ էի՝ այդի զնալիս	101
Մեր է շնչում նշենին կանաչ	101
Սիրաբա՛վ զիրավոր եղնիկի նման	102
Երկիր իմ, քեզ մոտ՝ կարոտում եմ քեզ	102
Երգեր իմ, ինչքան բախտավոր եք դուք	102
Ամպերի նման, որ լեռան լանջից	102

ԷՄԻՆ — ՆԱՄԵ

(Ռուբայատներ)

Ամեն անգամ, երբ թարթում ես	103
Եթե կրակ լինեք սերը	103
Գիշերն իջավ ու շուտ անցավ	104
Եղնիկ ես դու՝ անտառի մեջ	104

Կանանչ, կանանչ սեղերի մեջ	105
Վառ վարդերը Նորքի լանջին	105
Թեքվե՛լ է՛ր երգիս դրքին	105
Հրդեհվե՛լ է՛ր ալ վարդենին	106
Հին հուշը սերն է նորոգում	106
Ծովին թնչ, թե ի՞ր ջրերով	106
Լուսին էին աղբերն ամեն	107

ԽԱՌՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մասիսի խոսքը	108
Գարնանային երգ	109
Ինչեքերգ	110
Աշուն	111
Այադյադին	112
Գաղե՛լ դարնան	113
Մզրըս	114
Մի մանկան	116
Ջրվեժը	117
Խնջու՛քի երգեր՝	119
1) Հայոց զինին	119
2) Խնջու՛քի երգ	120
3) Սերն ու զինին	121
4) Խնջու՛քի երգ	122
Կոմիտաս	123
Մակաղբություն Վահան Տերյանի դրքի վրա	124
Արտվյանի ուսանողական տետրերը	125
Արուս Ոսկանյանի դադադի առաջ	127
Ջոն Գեղարդի վիմափորին	128
Հասունացում	129
Երգ խոհի մասին	130
Դիտարկումներ	132

ՊՈԵՄՆԵՐ ԵՎ ԲԱԼԼԱԴՆԵՐ

Տերյանի մահը	133
Երկինքն ու երկիրը	141
Ռաթանն ու Գանդին	144
Իսպանական բալլադ	149
Հատվածներ «Արա Գեղեցիկ և Շամիրամ» պոեմից	152
1) Շամիրամի նամակը Արային	152
2) Շամիրամն ու գուսանները	153
3) Շամիրամի ողբը Արայի դիակի վրա	157

ԷՊԻԳՐԱՄՆԵՐ

Օրերում այս ուղամշունչ	158
Իզմուլ էի ես	159
Ո՛վ պոետներ	160
Մի՞թե Տերյանը	161
Մի լեզվատուղետի	162
Նա	163
Անգրագիտության վերացման մասին	164
Մի պոետի	165
Ն-ին	166
Մի կյանքի սլամմություն	167
«Ռեցենզ»	168
Թույլերն էլ են գրում տաղեր	169
Մի գեղեցիկ պատմարանունու	170

Խմբագիր՝ Ն. ԶԱՐՅԱՆ

ՀՅ 00740. Պատվեր № 26. Տիրաժ 3000., ապ. 11 մամուլ
Ստորագրված է տպագրության 26/III 1946 թ.:

ՀՅՄԹ ԺԿՍ-ին կից Պոլիգրաֆիայի և հրատարակչությունների
ֆաբրիկայի № 3 տպարան, Ալլավերդյան 65, Երևան, 1946 թ.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027846

ԳԻՆԸ 10 ՌՈՒԲ.

A II
27846